

Regeringens proposition

1995/96:228

Åldersgräns vid tobaksköp

Prop.
~~1995/96:228~~

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 23 maj 1996

Göran Persson

Margot Wallström
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en 18-årsgräns för inköp och införsel av tobaksvaror förs in i tobakslagen (1993:581). Avsikten är att förhindra tidiga tobaksdebuter och att minska tobakskonsumtionen för att därigenom förbättra folkhälsan.

Förslaget innebär ett förbud mot att i näringsverksamhet sälja eller annars lämna ut tobaksvaror till den som inte har fyllt 18 år. Försäljningsförbudet kompletteras med en regel om att tobaksvaror får föras in i landet endast av den som har fyllt 18 år. Med anledning av förslaget om försäljningsförbud föreslås också en straffrättslig reglering och vissa följdändringar i bl.a. den lagstiftning som reglerar de skattefria kvoterna vid införsel av tobaksvaror.

De föreslagna lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1997.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext 3	
2.1	Förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581).....	3
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.	7
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1565) om be- skattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaks- varor från land som är medlem i Europeiska unionen	9
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:000) om Tull- verkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.....	10
3	Ärendet och dess beredning.....	12
4	Allmän bakgrund	12
4.1	Tidigare behandling av frågan om en åldersgräns	12
4.2	Tobakens hälsorisker.....	13
4.3	Debutålderns betydelse för hälsoriskerna	13
4.4	Tobaksbrukets utveckling.....	14
4.5	Åldersgränser i andra länder	15
5	Överväganden och förslag	16
5.1	Effekter av en åldersgräns	16
5.2	Stärkt opinion för en åldersgräns	17
5.3	Åldersgräns för inköp och införsel av tobaksvaror	17
5.4	Straffrättsligt ansvar	19
5.5	Tillsyn m.m.....	22
5.6	Ikraftträdande m.m.	24
6	Kostnadskonsekvenser.....	25
7	Författningskommentar.....	25
7.1	Förslaget till lag om ändring i tobakslagen (1993:581)	25
7.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.	28
7.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1565) om be- skattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaks- varor från land som är medlem i Europeiska unionen	29
7.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:000) om Tull- verkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.....	30
Bilaga 1	Remissammanställning, inklusive förteckning över remissinstanserna och departementspromemorians förslag i sammanfattning.....	31
Bilaga 2	Departementspromemorians lagförslag.....	45
Bilaga 3	Lagrådsremissens lagförslag	51
Bilaga 4	Lagrådets yttrande	60
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 maj 1996	63
	Rättsdatablad.....	64

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

- 1.lag om ändring i tobakslagen (1993:581),
- 2.lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.,
- 3.lag om ändring i lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen,
- 4.lag om ändring i lagen (1996:000) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581)

Härigenom föreskrivs i fråga om tobakslagen (1993:581)¹

dels att den nuvarande 12 § och de nuvarande 14–25 §§ skall betecknas 14 § respektive 15–26 §§,

dels att 1 § och de nya 15, 19, 20, 25 och 26 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubrikerna närmast före nuvarande 12, 15, 18 och 24 §§ skall sättas närmast före de nya 14, 16, 19 och 25 §§,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 12, 13 och 27 §§, samt närmast före de nya 12 och 27 §§ två nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

På grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak meddelas i denna lag bestämmelser om

- begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen samt på vissa områden utomhus,
- rökfri arbetsmiljö,
- varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror,

Föreslagen lydelse

1 §²

På grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak meddelas i denna lag bestämmelser om

- begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen samt på vissa områden utomhus,
- rökfri arbetsmiljö,
- varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror,

¹ Senaste lydelse av förutvarande

12 § prop. 1995/96:160

15 § 1994:98.

² Senaste lydelse 1994:98.

- marknadsföring av tobaksvaror samt
- produktkontroll m.m. av tobaksvaror.

– *begränsningar av handeln med och rätten till införsel av tobaksvaror,*

- marknadsföring av tobaksvaror samt
- produktkontroll m.m. av tobaksvaror.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse
Handel m.m.

12 §

Tobaksvaror får inte säljas eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Den som lämnar ut tobaksvaror skall förvissa sig om att mottagaren har uppnått nämnda ålder.

Om det finns särskild anledning att anta att en tobaksvara är avsedd att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år får varan inte lämnas ut.

13 §

Tobaksvara får föras in i landet endast av den som har fyllt 18 år.

Lydelse enligt prop. 1995/96:160

Föreslagen lydelse

14 § En marknadsföringsåtgärd som strider mot 12 § skall vid tillämpningen av 4, 14 och 19 §§ marknadsföringslagen (1995:450) anses vara otillbörlig mot konsumenterna. En marknadsföringsåtgärd som strider mot 12 § första stycket andra och tredje meningen kan medföra marknadsstörningsavgift enligt bestämmelserna i 22–28 §§ marknadsföringslagen.

15 § En marknadsföringsåtgärd som strider mot 14 § skall vid tillämpningen av 4, 14 och 19 §§ marknadsföringslagen (1995:450) anses vara otillbörlig mot konsumenterna. En marknadsföringsåtgärd som strider mot 14 § första stycket andra och tredje meningen kan medföra marknadsstörningsavgift enligt bestämmelserna i 22–28 §§ marknadsföringslagen.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §³

Den centrala tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs utövas av

1. Arbetarskyddsstyrelsen när det gäller

Den centrala tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs utövas av

1. Arbetarskyddsstyrelsen när det gäller

³ Senaste lydelse 1994:98.

a) lokaler och andra utrymmen som avses i 2 § och som är upplåtna enbart för personal, och

b) lokaler och andra utrymmen på vilka 8 § skall tillämpas, samt

2. Socialstyrelsen när det gäller

a) miljöer som avses i 2 § och

a) lokaler och andra utrymmen som avses i 2 § och som är upplåtna enbart för personal, och

b) lokaler och andra utrymmen på vilka 8 § skall tillämpas, samt

2. Socialstyrelsen när det gäller

a) miljöer som avses i 2 § och

som inte är upplåtna enbart för
Nuvarande lydelse
personal,

- b) lokaler som avses i 4 §,
- c) varningstexter m.m. enligt 9–11 §§, *och*
- d) produktkontroll m.m. enligt 15–17 §§.

Den omedelbara tillsynen utövas av

1. Yrkesinspektionen när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka Arbetarskyddsstyrelsen har den centrala tillsynen, och

2. *den nämnd som fullgör kommunens uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet* när det gäller de miljöer och lokaler för vilka Socialstyrelsen har den centrala tillsynen.

Länsstyrelsen utövar inom länet tillsyn enligt andra stycket 2.

20 §

Socialstyrelsen får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att bestämmelserna i 9–11 §§ och 15–17 §§ eller med stöd av dem meddelade föreskrifter skall följas.

En tillsynsmyndighet som anges i 18 § andra och tredje styckena får i sin tillsynsverksamhet meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att lagen eller en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen skall följas.

I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut vite. Vitet får inte förvandlas.

25 §

Beslut som en i 18 § angiven nämnd har fattat enligt denna lag eller enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos *länsrätten*.

Yrkesinspektionens beslut enligt denna lag får överklagas hos Arbetarskyddsstyrelsen. Arbetarskyddsstyrelsens beslut får inte överklagas.

Beslut som Socialstyrelsen har meddelat med stöd av 19 § första stycket eller 20 § får överklagas hos

som inte är upplåtna enbart för
Förelägen lydelse
personal,

- b) lokaler som avses i 4 §,
- c) varningstexter m.m. enligt 9–11 §§,
- d) *handel enligt 12 §, och*
- e) produktkontroll m.m. enligt 16–18 §§.

Den omedelbara tillsynen utövas av

1. Yrkesinspektionen när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka Arbetarskyddsstyrelsen har den centrala tillsynen, och

2. *den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer* när det gäller *dels* de miljöer och lokaler för vilka Socialstyrelsen har den centrala tillsynen, *dels handel enligt 12 §*.

Socialstyrelsen får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att bestämmelserna i 9–11 §§ och 16–18 §§ eller med stöd av dem meddelade föreskrifter skall följas.

En tillsynsmyndighet som anges i 19 § andra och tredje styckena får i sin tillsynsverksamhet meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att lagen eller en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen skall följas.

Beslut som en i 19 § angiven nämnd har fattat enligt denna lag eller enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos *allmän förvaltningsdomstol*.

Beslut som Socialstyrelsen har meddelat med stöd av 20 § första stycket eller 21 § får överklagas hos

~~länsrätten~~
Nuvärande lydelse

~~allmän förvaltningsdomstol.~~
Förelägen lydelse
Prövningstillstånd krävs vid
överklagande till kammarrätten.

26 §

Beslut om en föreskrift enligt 17 § eller 22 § andra stycket som en myndighet har meddelat med stöd av ett bemyndigande får inte överklagas.

Beslut om föreskrifter enligt 9 § som en myndighet har meddelat med stöd av ett bemyndigande får överklagas hos regeringen av tillverkare av tobaksvaror och importörer av tobaksvaror som är avsedda att säljas till konsumenter inom landet.

Beslut om en föreskrift enligt 18 § eller 23 § andra stycket som en myndighet har meddelat med stöd av ett bemyndigande får inte överklagas.

Ansvar

27 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 12 § döms för olovlig tobaksförsäljning till böter eller fängelse i högst sex månader.

Är gärningen att anse som ringa döms inte till ansvar.

Den som har överträtt ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud skall inte dömas till ansvar enligt denna lag för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Bestämmelser om ansvar för olovlig införsel av tobaksvaror finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997, men tillämpas, såvitt gäller 25 § fjärde stycket, inte i de fall där det första beslutet i ärendet fattats dessförinnan.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

Prop. 1995/96:228

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4, 7 och 8 §§ lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §

Frihet från skatt skall under förutsättningar som anges i 1 § medges en resande för import av

1. 200 cigaretter eller 100 cigariller eller 50 cigarrer eller 250 gram röktobak eller en proportionell blandning av dessa tobaksvaror,
2. en liter alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 22 volymprocent eller två liter musserat vin eller alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 15 volymprocent men inte 22 volymprocent,
3. två liter vin med en alkoholhalt som inte överstiger 15 volymprocent,
4. 50 gram parfym,
5. 0,25 liter luktvatten,
6. 500 gram kaffe eller 200 gram kaffeextrakt eller essens,
7. 100 gram te eller 40 gram teextrakt eller essens, och
8. medicin i den mängd som motsvarar den resandes personliga behov.

Frihet från skatt skall inte medges en resande under 17 år för varor som anges i första stycket 1 eller för en resande under 15 år för varor som anges i första stycket 6. Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738).

Frihet från skatt skall inte medges en resande under 15 år för varor som anges i första stycket 6. Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738). *En bestämmelse om förbud för den som inte fyllt 18 år att föra in tobaksvaror i landet finns i 13 § tobakslagen (1993:581).*

Bestämmelser om tullfrihet i fall som anges i denna paragraf finns i artikel 46 i förordning (EEG) nr 918/83.

7 §

Frihet från tull och annan skatt får enligt detta kapitel medges besättningsman som utför arbete på fartyg eller luftfartyg som kommer från tredje land endast i fall som avses i 2 och 3 §§ samt för 100 cigaretter eller 20 cigarrer eller 20 cigariller eller 100 gram röktobak eller en proportionell blandning av dessa tobaksvaror.

En bestämmelse om förbud för den som inte fyllt 18 år att föra in tobaksvaror i landet finns i 13 § tobakslagen (1993:581).

Begränsningen av rätten till frihet från tull och skatt enligt första stycket gäller inte om besättningsmannen

1. inför varorna i samband med att han slutar sin anställning hos rederiet eller flygföretaget eller hos annan som driver rörelse ombord, eller
2. gör ett uppehåll i tjänstgöringen ombord för semester eller annan ledighet och ledigheten avses vara minst 15 dagar, eller
3. är bosatt i Sverige och har vistats utomlands minst 15 dagar.

Begränsningen av rätten till frihet från tull och skatt enligt första stycket gäller endast personal som utför arbete som sammanhänger med

transportmedlets gång eller med betjäningen ombord. Till betjäning ombord på transportmedlet hänförs förutom sedvanliga tjänster som servering, upppassning och städning även sådana tjänster som lämnas av frisörer, butikspersonal, underhållningsartister och andra jämförbara personalgrupper.

8 §

För varor som anges i 4 § första stycket 1–3 och 6 § får frihet från tull och annan skatt enligt detta kapitel medges en resande som är bosatt i Sverige endast om inresan sker med luftfartyg i yrkesmässig trafik eller om utlandsvistelsen varat mer än 24 timmar eller om varorna beskattats i Finland eller Norge.

Även i andra fall får dock tull- och skattefrihet medges en resande som är bosatt i Sverige och som fyllt 15 år för 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram andra tobaksvaror.

Även i andra fall får dock tull- och skattefrihet medges en resande som är bosatt i Sverige och som fyllt 18 år för 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram andra tobaksvaror.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen

Prop. 1995/96:228

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

För resande som är bosatt i annat land än Sverige, eller är bosatt i Sverige och där inresan sker med luftfartyg i yrkesmässig trafik eller utlandsvistelsen har varat längre än 24 timmar eller där varorna beskattats i annat land som är medlem i Europeiska unionen, skall skatt enligt 1 § inte tas ut till den del införseln uppgår till högst följande kvantiteter

1. 1 liter spritdryck eller 3 liter starkvin,
2. 5 liter vin,
3. 15 liter starköl,
4. 300 cigaretter eller 150 cigariller eller 75 cigarrer eller 400 gram rökto­bak.

I fråga om tobaksvara gäller skattefriheten endast om resanden fyllt 15 år. För sådan vara skall skatt, oavsett vad som anges i första stycket, inte tas ut för tobaksvaror till den del införseln uppgår till högst 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram rökto­bak.

Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738).

För tobaksvara skall skatt, oavsett vad som anges i första stycket, inte tas ut till den del införseln uppgår till högst 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram rökto­bak.

Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738). *En bestämmelse om förbud för den som inte fyllt 18 år att föra in tobaksvaror i landet finns i 13 § tobakslagen (1993:581).*

Vad som enligt denna paragraf gäller för resande som är bosatt i Sverige skall även gälla den som utför arbete på det fartyg eller luftfartyg som inresan sker med, även om denne är bosatt i annat land.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:000) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1996:000) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 1995/96:166

Föreslagen lydelse

3 §

Lagen är tillämplig endast beträffande följande varor:

1. krigsmateriel som avses i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, och produkter som avses i lagen (1991:341) om strategiska produkter,

2. varor som skall beskattas enligt lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen,

3. narkotika som avses i narkotikastrafflagen (1968:64),

4. vapen och ammunition som avses i vapenlagen (1996:67),

5. injektionssprutor och kanyler,

6. dopningsmedel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,

7. springstiletter, springknivar, knogjärn, kaststjärnor, riv- eller nithandskar, batonger, karatepinnar, blydagg, spikklubbor och liknande,

8. kulturföremål som avses i 5 kap. 4–6 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,

9. hundar och katter för annat ändamål än handel,

10. spritdrycker, vin och starköl enligt alkohollagen (1994:1738),

11. nötkreatur, svin, får, getter, fjäderfän, fisk och reptiler,

12. andra djur än sådana som anges ovan och produkter av djur, om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer, att djuret eller djurprodukten på annat sätt utgör en

Lydelse enligt prop. 1995/96:166
allvarlig hälsorisk för människor eller djur, att medföljande dokument är ofullständiga eller felaktiga,

Lagen är tillämplig endast beträffande följande varor:

1. krigsmateriel som avses i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, och produkter som avses i lagen (1991:341) om strategiska produkter,

2. varor som skall beskattas enligt lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen,

3. narkotika som avses i narkotikastrafflagen (1968:64),

4. vapen och ammunition som avses i vapenlagen (1996:67),

5. injektionssprutor och kanyler,

6. dopningsmedel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,

7. springstiletter, springknivar, knogjärn, kaststjärnor, riv- eller nithandskar, batonger, karatepinnar, blydagg, spikklubbor och liknande,

8. kulturföremål som avses i 5 kap. 4–6 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,

9. hundar och katter för annat ändamål än handel,

10. spritdrycker, vin och starköl enligt alkohollagen (1994:1738) och tobaksvaror vid kontroll av åldersgränsen i 13 § tobakslagen (1993:581),

11. nötkreatur, svin, får, getter, fjäderfän, fisk och reptiler,

12. andra djur än sådana som anges ovan och produkter av djur, om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer, att djuret eller djurprodukten på annat sätt utgör en

Föreslagen lydelse
allvarlig hälsorisk för människor eller djur, att medföljande dokument är ofullständiga eller felaktiga,

Prop. 1995/96:228

att erforderliga dokument saknas
eller att de villkor som i övrigt
gäller för införseln inte är
uppfyllda.

att erforderliga dokument saknas
eller att de villkor som i övrigt
gäller för införseln inte är
uppfyllda.

Prop. 1995/96:228

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997.

3 Ärendet och dess beredning

Prop. 1995/96:228

I januari 1995 uppdrog regeringen åt Folkhälsoinstitutet att i samråd med Socialstyrelsen redovisa en hälsoekonomisk analys av konsekvenserna av att införa en åldersgräns för tobaksköp. Uppdraget redovisades i form av en rapport om åldersgränser vid tobaksinköp som överlämnades till regeringen den 28 april 1995. På grundval av denna rapport har inom Socialdepartementet en departementspromemoria utarbetats med förslag till åldersgräns vid tobaksköp (Ds 1995:66).

Departementspromemorian har remissbehandlats och ligger till grund för förslagen i propositionen. En förteckning över remissinstanserna och en remissammanställning, som innefattar en sammanfattning av promemorian, finns i *bilaga 1*. De lagförslag som lades fram i promemorian finns i *bilaga 2*.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 9 maj 1996 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*.

Lagrådet har föreslagit att vissa av bestämmelserna i den remitterade lagtexten ändras, huvudsakligen i förtydligande syfte. Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag. Därutöver har vissa smärre språkliga ändringar gjorts i lagtexten i förhållande till förslagen i lagrådsremissen.

4 Allmän bakgrund

4.1 Tidigare behandling av frågan om en åldersgräns

År 1990 lämnade tobaksutredningen sitt betänkande Tobakslag (SOU 1990:29). Det innehöll bl.a. förslag om att tobaksvaror inte skulle få säljas till den som är under 18 år. För att stödja en sådan åldersgräns föreslogs också att det skulle bli förbjudet att sälja tobaksvaror i automat eller genom andra former av självbetjäning.

I propositionen 1990/91:175 om vissa folkhälsofrågor menade regeringen att det var särskilt viktigt att ungdomar inte använder tobak. Men man befarade att ett förslag om en åldersgräns för inköp av tobaksvaror för vissa grupper skulle kunna få motsatt verkan mot den avsedda. Genom en åldersgräns skulle tobaksbruk kunna förknippas med en vana som betraktas som "vuxen" – något som många ungdomar eftersträvar. Dessutom bedömdes svårigheterna att kontrollera efterlevnaden av en åldersgräns som betydande. Någon åldersgräns föreslogs därför inte och därmed heller inget förslag till förbud mot automatförsäljning och annan självbetjäning.

År 1992 lade regeringen på grundval av tobaksutredningens betänkande fram propositionen 1992/93:185 med förslag till tobakslag. I denna hänvisades bl.a. till propositionen om vissa folkhälsofrågor vid över-

vägandena om en eventuell åldersgräns. Regeringen föreslog inte heller i detta sammanhang att någon sådan skulle införas.

Riksdagens socialutskott anförde i sitt betänkande (bet. 1992/93:SoU26) att många studier och undersökningar visar att tobaksrökning medför större risker ju tidigare rökdebuten sker. Insatser för att förhindra att barn och ungdomar börjar använda tobak måste ges högsta prioritet. Information och utbildning om tobakens skadeverkningar är därför viktig. Enligt utskottet fanns det anledning att noga följa effekterna av Folkhälsoinstitutets informationsinsatser och forskningen kring ungdomars rökvanor.

Socialutskottet menade att en åldersgräns för inköp av tobaksvaror kan innebära ett stöd för osäkra ungdomar. Men i sämsta fall kan en åldersgräns också göra det mera spännande att röka. Utskottet delade därför regeringens bedömning att det vid denna tidpunkt inte skulle tas in några bestämmelser om åldersgräns för tobaksköp i tobakslagen. Men utskottet betonade också vikten av att regeringen noga skulle följa effekterna av informationsinsatserna mot tobaksbruket och resultaten av pågående forskning kring ungdomars rökvanor. Om tobaksbruket bland barn och ungdomar inte minskade skulle regeringen återkomma till riksdagen med ett lagförslag om en åldersgräns. Riksdagen beslöt ge regeringen till känna vad utskottet hade anfört (rskr. 1992/93:356).

4.2 Tobakens hälsorisker

De första rapporterna om tobakens skadeverkningar publicerades för ett trettiotal år sedan. Sedan dess har kunskaperna om rökningens hälsorisker ökat. Så gott som alla de stora folkhälsoproblemen – t.ex. hjärt-kärlsjukdomar, cancer, allergier och bristande tandhälsa – anses ha samband med tobaksbruk.

Enligt en nyligen publicerad rapport från Världshälsoorganisationen (WHO) dör upp till varannan rökare i förtid till följd av sin rökning. Hälften av dessa dödsfall inträffar i aktiva åldrar, främst till följd av rökningssambandade hjärt-kärlsjukdomar och cancer, särskilt lungcancer. Mer än tjugo olika sjukdomar har enligt WHO-rapporten samband med rökning. Många ger långvarig sjuklighet och lidande utan att direkt leda till döden. Enligt vissa uppskattningar dör i vårt land mer än tjugo människor per dag i förtid till följd av tobaksbruk.

Även s.k. passiv rökning är förknippad med allvarliga sjukdomsrisker. Beräkningar som har gjorts i Sverige tyder på att passiv rökning leder till ca 50 dödsfall av lungcancer och ca tio gånger fler dödsfall av hjärt-kärlsjukdomar per år i landet. Passiv rökning skadar dessutom barn genom att bidra till luftvägsinfektioner och allergier.

4.3 Debutålderns betydelse för hälsoriskerna

Ju tidigare i livet man börjar använda tobak, desto större blir hälsoriskerna. Enligt amerikanska studier löper män som börjat röka före 15 års ålder en nära fyrdubblad lungcancer risk jämfört med dem som har börjat röka efter

25 års ålder. Även svenska data visar på ett klart samband mellan debut-ålder och förhöjd dödlighet för såväl män som kvinnor. Att börja röka före 16 års ålder innebär att den årliga dödsrisken mer än fördubblas jämfört med om man aldrig rökt. Åtgärder som bidrar till att skjuta upp ungdomars tobaksdebut har alltså ett stort hälsomässigt värde, även om det totala antalet tobaksdebuter inte skulle minska.

Under senare år har forskningen också kunnat redovisa nya rön om tobaksbrukets art. Nikotinet är en beroendeframkallande drog enligt WHO:s kriterier och har en hög beroendeframkallande potential (ungefär som heroin eller kokain). De farmakologiska effekterna av nikotinet i tobaken är helt avgörande för såväl drivkraften att fortsätta använda tobak som svårigheterna att sluta. De flesta som regelbundet använder tobak är också nikotinberoende. Den snabba tillvänjningen gör det särskilt angeläget att försvåra för och hindra barn och ungdomar att använda tobak och bli fast i ett nikotinberoende, innan de ännu fullt ut kan bedöma hälsoriskernas omfattning och de framtida svårigheterna att sluta med tobak.

4.4 Tobaksbrukets utveckling

Nya kunskaper, främst om hälsorisker till följd av passiv rökning och om nikotinberoendets art, har förändrat synen på tobaksbruket. Numera betraktas knappast tobak som en alldaglig konsumtionsvana, som det är den enskildes privatsak att avgöra om han eller hon vill nyttja eller inte.

Beteendevetenskaplig forskning har ökat våra kunskaper om varför man börjar röka. Det sker i regel inte som något övertänt och avgörande val vid ett bestämt tillfälle. I stället handlar det om en process under flera år. Denna process sker i flera steg, där varje steg påverkas av en rad personliga, sociala och miljömässiga faktorer. Det är alltså inte bara en utan flera faktorer som bidrar till att någon börjar använda tobak.

Nio av tio rökare har börjat före 18 års ålder. Åtgärder som skjuter upp debuten kan därför förväntas bidra till att totalt sett färre människor börjar röka. Tobaksvarors tillgänglighet är en sådan åtgärd. Tillgängligheten påverkar också i stor utsträckning tobakens sociala acceptans. Den har även betydelse för det fortsatta tobaksbruket och för den allmänna benägenheten att sluta röka.

Under de senaste 10–15 åren har rökvanorna förändrats. Tobaksbruket har successivt minskat såväl bland vuxna män som bland vuxna kvinnor, liksom i alla delar av landet. År 1994 rökte 22 % av de vuxna männen och 24 % av kvinnorna dagligen. Motsvarande siffror var år 1980 36 respektive 29 %. För både män och kvinnor är andelen dagligrökare numera högst i åldersgruppen 45–54 år och det är fler kvinnor än män som röker. Att fler kvinnor än män röker gäller för alla åldersgrupper upp till 54 år. I åldersgrupperna däröver är förhållandet det omvända.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) genomför varje år undersökningar om skolungdomars tobaksvanor. Att döma av dessa ökar rökningen åter bland tonåringarna. Visserligen var andelen rökare bland elever i grundskolans årskurs 9 år 1995 lägre – 19 % för pojkar och 27 % för flickor – än på 1970-talet, men den var högre än i mitten av 1980-talet. År 1985 rökte 16 % av pojkarna och 21 % av flickorna (dagligen eller tillfälligtvis), medan motsvarande andelar år 1990 hade ökat

till 20 % bland pojkarna och 31 % bland flickorna. Andelen som rökte dagligen ökade också mellan 1985 och 1995. Trenden bland de vuxna mot minskad rökning gäller alltså inte – i varje fall inte lika tydligt – bland ungdomar. Men en viss nedgång bland flickor i årskurs 9 kan skönjas mellan åren 1990 och 1995 även om andelen som röker varierar mellan respektive år.

Att döma av försäljningsstatistiken fortsätter nedgången av per capita-konsumtionen av cigaretter. Konsumtionen, som låg på sin högsta nivå år 1976 – 1 840 stycken – hade minskat till 1 218 år 1994. En jämförelse mellan rökvanedata och försäljningssiffror tyder på att detta har skett genom att många rökare dragit ned på sin konsumtion och inte till följd av att fler än tidigare helt slutat röka.

Försäljningen av snus har däremot ökat stadigt ända sedan 1970-talet. Det finns ingen officiell statistik som belyser snusvanornas förändringar under de senaste åren. Men data från 1989 visar att ca 17 % av de vuxna männen då använde snus dagligen. Att snusa tycks fortfarande vara en övervägande manlig vana. Mest utbredd är den bland män i åldrarna 25–44 år. Endast någon procent av kvinnorna använder snus.

4.5 Åldersgränser i andra länder

Åldersgränser för tobaksköp tillämpas i många länder. I Europa har Storbritannien, Irland, Spanien och Italien sedan länge en åldersgräns på 16 år. Även Finland och Norge har tidigare haft en åldersgräns på 16 år, som i båda länderna nu höjts till 18 år – i Finland fr.o.m. den 1 mars 1995 och i Norge fr.o.m. den 1 januari 1996.

I Kanada höjdes åldersgränsen år 1994 från 16 till 18 år genom federal lagstiftning, men flertalet delstater tillämpar en åldersgräns på 19 år (densamma som vid alkoholköp).

I USA har frågan om åldersgräns hittills reglerats i delstatlig lagstiftning. Flertalet stater tillämpar en 18-årsgräns. Under år 1995 har dock livs- och läkemedelsmyndigheten Food and Drug Administration (FDA) fått presidentens godkännande för ett mer ingripande åtgärdsprogram mot ungdomars tobaksbruk. FDA:s åtgärder baseras i legalt hänseende på att nikotin nyligen definierats som beroendeframkallande drog i amerikansk lagstiftning. Bland de åtgärder som FDA planerar återfinns federal lagstiftning om 18-årsgräns för inköp av tobaksvaror och förbud mot försäljning via automater, postorder eller självbetjäning. Vidare planerar man att förbjuda gratisutdelning av tobaksvaror, försäljning av cigaretter styckevis eller i paket med mindre än 20 stycken och restriktioner mot tobaksreklam som når barn och ungdomar.

5 Överväganden och förslag

5.1 Effekter av en åldersgräns

Många forskare anser att konsumtionen av tobak, liksom av varor i allmänhet, ur teoretiskt hänseende kan förklaras som en samverkan mellan den allmänna tillgängligheten i samhället såsom antal säljställen, eventuella begränsningar för inköp eller bruk, pris etc. och individens benägenhet att använda varan i fråga (attityder, föreställningar, personlighet etc.). Tobaks- och alkoholkonsumtionen etc. skulle därmed öka när tillgängligheten ökar och tvärtom. Hypotesen om ett sådant samband stöds av vetenskapliga forskningsrön i allmänhet.

Det finns bara ett fåtal studier där man har försökt kartlägga effekterna av en åldersgräns för tobaksköp på ungdomars rökvanor. Däremot har effekterna av åldersgränser för alkohol studerats ingående i flera länder. Man har då kartlagt effekter av såväl höjda som sänkta åldersgränser, effekter i form av ändrade konsumtionsmönster och ändrade försäljningsvolymerna eller frekvensen av trafikolyckor i de berörda åldersklasserna. Resultaten visar att sänkt inköpsålder leder till ökad alkoholkonsumtion i de berörda åldersgrupperna medan den minskar när åldersgränserna höjs.

De slutsatser som kan dras av forskningen om åldersgränser för alkohol torde, enligt regeringens mening, i stort sett vara relevanta även för tobak. Rökningen bland ungdomar skulle därmed minska om en åldersgräns eller en skärpt tillämpning av en åldersgräns införs. Detta har i sin tur betydelse för att förbättra folkhälsan.

Det sägs ibland att en åldersgräns skulle kunna leda till att ungdomar börjar röka i större utsträckning genom att det skulle bli extra spännande och lockande att pröva tobak. En åldersgräns befaras då också kunna förstärka tobaksvarornas statusvärde som vuxensymboler och som ett tecken på att samhället utan förbehåll skulle acceptera tobaksbruk bland vuxna. Men inga kända empiriska data visar att sådana eventuella negativa effekter skulle överväga fördelarna.

Forskningen på området har dock som tidigare framhållits främst gällt effekterna av en åldersgräns för alkohol. Man har här bl.a. sökt svar på frågan om en åldersgräns gör alkoholkonsumtion så lockande att ungdomar dricker mer när de väl uppnått åldersgränsen i fråga. Forskningsrönen hittills tyder dock på att den minskade alkoholkonsumtionen vid en höjd åldersgräns finns kvar, också när ungdomarna blir äldre. Någon "uppdämd" efterfrågeökning har inte dokumenterats.

En åldersgräns för tobaksinköp skulle möjligen kunna ha ännu större långsiktig effekt än åldersgränser för alkohol. Detta då konsumtionsmönstren för tobak respektive alkohol i viss mån är olika. Även om man inte dricker alkohol under ungdomsåren kanske man inte helt avstår från alkohol i vuxen ålder. Men den som inte börjat röka eller snusa under tonåren börjar ytterst sällan senare i livet.

Farhågorna med förbud bör enligt regeringens mening dessutom övervägas mot bakgrund av erfarenheter från föräldrars förbud mot rökning. Flera undersökningar av ungdomars tobaksbruk och attityder till rökning

visar att föräldrars förbud har en tydligt avhållande effekt. I en svensk studie från år 1987 fann man att 10 % av barnen rökte i familjer där föräldrarna var rökfria och förbjöd sina barn att röka. I familjer där föräldrarna rökte men ändå förbjöd barnen att röka var 12 % av barnen rökare. När rökfria föräldrar tillät barnen att röka rökte 26 % av barnen, medan andelen ökade till 38 % i familjer där föräldrarna både rökte själva och tillät barnen att göra det. Liknande resultat har konstaterats i motsvarande undersökningar i Norge.

5.2 Stärkt opinion för en åldersgräns

Den allmänna inställningen till en åldersgräns vid tobaksköp har förändrats. Folkhälsoinstitutet har redovisat flera aktuella opinionsundersökningar som ger ett starkt stöd för en åldersgräns. Av en enkätundersökning som Folkhälsoinstitutet gjorde år 1995 framgår att det också bland ungdomarna själva finns ett övervägande stöd för en åldersgräns.

Under våren 1995 utfärdade Svenska Tobaksbranschföreningen en rekommendation till detaljhandeln att frivilligt införa en åldersgräns på 18 år vid försäljning av tobak. En rad butikskedjor och enskilda näringsidkare, bl.a. stora livsmedelskedjor som ICA och Konsum, har därefter infört en sådan åldersgräns.

5.3 Åldersgräns för inköp och införsel av tobaksvaror

Regeringens förslag: En åldersgräns för inköp av tobaksvaror förs in i tobakslagen (1993:581). Åldersgränsen skall vara 18 år och gälla alla slags tobaksvaror oavsett försäljningsform. Samma åldersgräns, 18 år, skall gälla även vid införsel av tobaksvaror.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Nästan alla remissinstanser delar ståndpunkten att en åldersgräns på 18 år bör införas. En klar majoritet förordar att en sådan åldersgräns regleras i lag, medan företrädare för tobaksbranschen och näringsidkare menar att ett frivilligt system är att föredra. *Regionåklagarmyndigheten i Härnösand* är dock tveksam till att ett förbud införs, medan *Svenska läkaresällskapet* föreslår en enhetlig åldersgräns vid 20 år för inköp av tobak och alkohol.

Skälen för regeringens förslag: Tillgängliga data om tobaksvanorna i Sverige tyder på att rökningen minskat betydligt bland vuxna under 1990-talet. Någon motsvarande minskning kan dock inte skönjas i undersökningarna om skolungdomars tobaksbruk. Elever i grundskolans årskurs 9 röker i dag i större utsträckning än för ett decennium sedan, men mindre än för 20 år sedan.

Forskningsrön under senare år har tillfört ny kunskap om faktorer som påverkar tobaksdebuten och om nikotinets beroendeskapande effekter. Det tycks också uppenbart att tobakens tillgänglighet har betydelse för när ungdomar börjar använda tobak. Det är bara ett fåtal som börjar röka eller

snusa efter tonåren.

Nikotin skapar ett fysiskt beroende som kan vara mycket starkt. Det kan vara svårt att föreställa sig att den tillfällighets- eller feströkning, som är ett vanligt inslag i många tonåringars livsstil, kan resultera i ett beroende som kan vara ytterst svårt att bryta.

Åldersgräns som regleras i lag och omfattar köp av alla typer av tobaksvaror

Enligt regeringens mening skall, mot ovan angivna bakgrund och i enlighet med vad riksdagen anförde år 1993 vid behandlingen av propositionen med förslag till tobakslag, en åldersgräns för att köpa tobaksvaror införas i lag. Med tobaksvaror avses i detta sammanhang alla varor som helt eller till någon del består av tobak, dvs. cigaretter, cigarrer, cigariller, pip- och rulltobak, snus och portionstobak.

Alla tobaksvaror är inte förknippade med samma eller lika omfattande hälsorisker. Men den beroendeskapande komponenten – nikotinet – är gemensam för dem alla. Att börja snusa i unga år kan därmed skapa ett nikotinberoende som bäddar för att man senare i livet går över till att röka. Därför menar vi att det är angeläget att förbudet omfattar alla tobaksvaror och inte bara cigaretter.

Regeringen anser att frivilliga åtgärder inte kan ersätta en lagstiftning i frågan. En lag tillmäts större vikt än en rekommendation och har ett avsevärt större symbolvärde som uttryck för samhällets inställning till ungdomars rökning. Det finns också risk för att mindre seriösa detaljhandlare systematiskt negligerar en rekommendation och därmed skaffar sig konkurrensfördelar gentemot dem som vägrar sälja tobak till ungdomar.

Förbudet skall gälla försäljning och annan överlåtelse i den mån den sker i näringsverksamhet. Enligt vår mening skulle det föra för långt att kriminalisera varje form av överlåtelse, t.ex. inom familjen. Dessutom skulle ett sådant förbud bli mycket svårt att övervaka på ett effektivt sätt. Visserligen ökar därmed risken för langning, men å andra sidan bör en lagreglerad åldersgräns i sig göra äldre ungdomar och vuxna mer benägna att inte lämna över tobaksvaror till underåriga.

Åldersgräns vid 18 år

Det är främst mot slutet av tonåren som ungdomar på allvar etablerar ett regelbundet tobaksbruk. En relativt låg åldersgräns, t.ex. 15 eller 16 år, skulle riskera att bli utan effekt. Regeringen anser därför att en åldersgräns skall sättas vid 18 år. Flera andra skäl talar för detta. En åldersgräns för tobaksköp på 18 år gäller bl.a. i Finland och sedan januari 1996 även i Norge. Enligt regeringens mening är det en fördel i sig att de svenska reglerna överensstämmer med vad som gäller i dessa nordiska grannländer. Dessutom pågår det en översyn av olika åldersgränser i samhället för att förenkla och renodla bestämmelserna om åldersgränser (dir. 1995:29). Att låta åldersgränsen för tobaksköp sammanfalla med myndighetsåldern ter sig i detta perspektiv också ändamålsenligt.

Det är den som säljer och lämnar ut tobak som har ansvaret för att

förvissa sig om köparens ålder. På motsvarande sätt som vid försäljning av t.ex. folköl bör alltså expediten i tveksamma fall begära legitimation.

Frågan om försäljning i automater m.m.

Tobaksvaror säljs normalt över disk och förvaras ofta så att kunden själv inte kan ta fram varan, eftersom den är stöldbegärlig. Automatförsäljning sker för närvarande i ganska liten omfattning, ungefär 1 % av den totala försäljningen. Men försäljning i automat ger inte samma möjligheter att tillämpa en åldersgräns om automaterna är placerade utanför utgångskassorna i en snabbköpsbutik eller i foajén till en restaurang. Detta skulle alltså kunna tala för ett förbud mot tobaksförsäljning i automat – ett krav som ställts i flera olika sammanhang och som förordas av vissa remissinstanser.

Å andra sidan är tobaksautomater ofta placerade i lokaler dit ungdomar inte har tillträde, t.ex. dansrestauranger där man tillämpar åldersgräns för inträde. Även i andra fall är automater ofta placerade så att de övervakas av personal. I sammanhanget måste man också beakta att tobaksvaror är mycket stöldbegärliga och att flera tobakshandlare därför i allt större utsträckning väljer att försälja tobaksvarorna bara genom automat. Ett förbud mot all automatförsäljning av tobaksvaror skulle kunna komma att motverka handelns åtgärder mot stöld och svinn.

Regeringen vill mot denna bakgrund särskilt framhålla att förslaget innebär förbud att sälja tobaksvaror till dem som är under 18 år oavsett försäljningsform. Den som säljer tobak har därmed ansvaret för att se till att försäljningsförbudet till minderåriga upprätthålls även om försäljningen sker från automat.

Åldersgräns vid införsel från utlandet

Om försäljning av tobak till den som är under 18 år förbjuds är det, enligt regeringens mening, naturligt att samma åldersgräns tillämpas även vid införsel av tobaksvaror i samband med utlandsresa. Vi föreslår därför att tobakslagen skall kompletteras med en bestämmelse om detta. En erinran om en sådan åldersgräns vid införsel skall också tas in i bl.a. de lagar som reglerar de skattefria kvoterna vid privat införsel av tobaksvaror.

5.4 Straffrättsligt ansvar

Regeringens förslag: Ansvaret för att åldersgränsen vid inköp av tobaksvaror följs skall vila på den som säljer tobak. Överträdelse skall medföra böter eller fängelse i högst sex månader.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är delade vad gäller det straffrättsliga ansvaret. Vissa, bl.a. *Förbundet En rökfri generation*, *Riksförbundet Hem och Skola* och ett par *länsstyrelser* tillstyrker att överträdelse skall medföra böter eller fängelse i högst sex månader. *Riksåklagaren* och

Regionåklagarmyndigheterna i Malmö och Härnösand avstyrker straffsanktionering bl.a. med hänsyn till att den knappast kommer att få någon effekt då all annan överlåtelse än försäljning i näringsverksamhet är straffri. Man hänvisar också till de principer mot en utvidgning av straffrättsens tillämpningsområde som slagits fast genom riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition 1994/95:23 Ett effektivare brottmålsförfarande. Ökad användning av straffsanktioner vid enklare förseelser bidrar enligt *Regionåklagarmyndigheten i Härnösand* till en överkriminalisering i samhället. Myndigheten menar att det bör räcka med att tillsynsmyndigheterna genom vitesföreläggande eller på annat sätt kan ingripa. *Svenska arbetsgivareföreningen* och *näringsidkarnas företrädare* instämmer i detta. De menar att om straffsanktionering trots allt införs så är fängelse i sex månader en alltför kraftfull påföljd. Påföljden bör i stället kunna stanna vid böter.

Skälen för regeringens förslag: Tobaksbruk medför allvarliga hälsorisker för såväl ungdomar som vuxna. Arbetet mot tobaksbruket motiveras också av omsorg om hälsan. Att försöka hindra ungdomar att röka genom att kriminalisera deras bruk men inte de vuxnas skulle kunna ge intryck av att tobaksbruk är en ordningsfråga. Regleringen skall därför inte gälla individens bruk av tobak, som var och en själv i första hand måste ta ansvar för, utan handeln med tobak för att minska tobakens tillgänglighet.

Men de vuxna måste ta ett större ansvar för att motverka tidiga tobaksdebuter. Detta gäller inte bara föräldrar och lärare utan också i hög grad dem som yrkesmässigt marknadsför tobaksvaror. Att fastställa en åldersgräns för inköp påverkar, enligt regeringens mening, våra attityder mot tobaksbruket och ger de vuxna ett viktigt stöd i arbetet med att minska tobaksbruket bland de unga. Den som säljer tobak skall dock i första hand ha ansvaret för att åldersgränsen efterlevs.

En straffsanktion bör därför kopplas till bestämmelsen om åldersgräns. Den som med uppsåt eller av oaktsamhet säljer tobak till minderåriga skall kunna dömas till böter eller, i mer graverande fall, till fängelse. Med mer graverande fall menas framför allt de fall då försäljning skett i stor omfattning. Det bör också vara möjligt att göra undantag och inte utkräva ansvar när brottet är ringa.

Den myndighet som utövar tillsyn över att tobakslagen efterlevs kan enligt nuvarande bestämmelser i tobakslagen, 19 §, ingripa med förelägganden eller förbud som också kan förenas med vite. Det straffrättsliga ansvaret utesluter inte denna möjlighet för tillsynsmyndigheten när det gäller åldersgränsen. Detta innebär i realiteten att man får två parallella sanktionssystem, vilket enligt vissa remissinstanser, bl.a. Kammarrätten i Göteborg, Kristinehamns tingsrätt och Umeå kommun, kan ge upphov till otydligheter och medföra risk för att likartade förseelser bedöms olika.

Det bör beaktas att straff utgår från vad någon redan har gjort, medan vite avser framtida åtgärder. Regeringen vill också understryka att den som har överträtt ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud inte skall dömas till ansvar enligt tobakslagen för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet. Det framgår av 27 § tredje stycket i förslaget till lag om ändring i tobakslagen. Vi vill i detta sammanhang också framhålla att svensk rätt, i varje fall tidigare, har intagit den ståndpunkten att det inte bör vara möjligt

att ingripa med både straff och vite mot samma förfarande – se t.ex. det i propositionen med förslag till lag om viten m.m. (prop. 1984/85:96 s. 87) återgivna yttrandet av Lagrådet. I flera författningar där såväl straff som vite föreskrivs för samma gärning, har denna ståndpunkt godtagits på det sättet att det uttryckligen angetts att de som överträtt ett vitesföreläggande inte skall dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet, se t.ex. 24 § sista stycket renhållningslagen (1979:596), 57 § första stycket patentlagen (1967:387) och 58 § sista stycket räddningstjänstlagen (1986:1102). Vissa andra författningar, t.ex. livsmedelslagen (1971:511) och hälsoskyddslagen (1982:1080), innehåller bestämmelser om dubbla sanktioner utan att möjligheterna att döma till straff inskränks. Den ovan återgivna ståndpunkten hindrar således inte att lagbestämmelser beslutas som innebär att både straff och vite kan komma i fråga för en och samma gärning och inte heller att sådana bestämmelser tillämpas i enlighet med sitt innehåll (jämför RÅ 1974 ref. 119 och RÅ 1992 ref. 25).

Vad gäller tobakslagen vill regeringen framhålla att såväl kommunen som länsstyrelsen i sin tillsynsverksamhet kan meddela de förelägganden och förbud som behövs för att lagen, eller en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen, skall följas. I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut vite. I avsnitt 5.5 föreslår regeringen att den omedelbara tillsynen också över efterlevnaden av åldersgränsen för inköp av tobak skall åvila kommunen och att länsstyrelsen skall svara för tillsynen inom länet. Det ter sig då både naturligt och ändamålsenligt att ge nämnda tillsynsmyndigheter befogenheter att meddela de vitessanktionerade förelägganden och förbud som behövs för att även de nya bestämmelserna om handel med tobaksvaror skall följas. Möjligheten att föreskriva vite borde också göra det möjligt att ingripa effektivare mot fall av systematisk underlåtenhet att iakttä åldersgränsen och minska risken för fortsatta överträdelse efter utdömt straff. Skillnad föreligger också mellan straff och vitesföreläggande på så sätt att straff kommer att drabba den som bevisligen överlåtit tobak till minderåriga medan vitesföreläggande kan tillämpas utan att någon överlåtelse ännu ägt rum men där det föreligger en uppenbar risk för att så kommer att ske, t.ex. i fall där automatförsäljning ur ålderskontrollhänseende har organiserats på ett mindre nöjaktigt sätt. Straffet kommer också i första hand att drabba den som faktiskt verkställt överlåtelsen, t.ex. affärsbiträdet, medan vitesföreläggande naturligtvis skall riktas mot den som ytterst ansvarar för försäljningen, dvs. butiksinnehavaren eller motsvarande. Ingenting hindrar således att, i det enskilda fallet, affärsbiträdet är att anse som straffrättsligt ansvarig för en genomförd försäljning samtidigt som butiksinnehavaren föreläggs att vidta vissa åtgärder för den framtida efterlevnaden av åldersgränsen. Regeringen anser sammanfattningsvis att åtgärder för att minska tobakskonsumtionen är en så angelägen hälsofråga att såväl straff som vite skall kunna komma i fråga som påföljd för överträdelse av försäljningsförbudet. Några egentliga olägenheter torde inte heller uppstå till följd av denna ordning eftersom, i enlighet med vad som har anförts ovan det enligt förslaget i propositionen är uttryckligen uteslutet att både straff och vite skall kunna inträda för en och samma gärning.

5.5 Tillsyn m.m.

Regeringens förslag: Den omedelbara tillsynen över att åldersgränsen för inköp av tobak följs av handeln skall åvila kommunen. Länsstyrelsen skall svara för tillsynen inom länet och Socialstyrelsen skall vara central tillsynsmyndighet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag vad gäller kommunernas, länsstyrelsernas och Socialstyrelsens ansvar. Till skillnad från regeringens förslag föreslås dock i promemorian att kommunerna skall få ta ut avgifter för att finansiera sin tillsynsverksamhet.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslagen om tillsynsinstanser. Däremot är det flera som avstyrker förslaget om att kommunerna skall få ta ut avgifter för sin tillsyn. *Datainspektionen* menar bl.a. att det skulle vara orimligt att med bara avgiftsuttag som grund införa den omfattande registerverksamhet som skulle bli konsekvensen. *Svenska kommunförbundet* avstyrker bestämt förslaget om kommunal tillsyn. Det skulle medföra kraftigt ökade arbetsuppgifter för kommunerna. Avgifter för tillsynen kan inte förväntas täcka de faktiska kostnaderna. *Umeå kommun* framhåller att en avgiftsfinansiering av den kommunala tillsynen skulle skapa en onödig byråkrati.

Skälen för regeringens förslag: Den nämnd som ansvarar för kommunens skyldigheter på miljö- och hälsoskyddsområdet har redan i dag ett tillsynsansvar när det gäller tobakslagens bestämmelser om rökfria miljöer. Samma nämnd svarar i regel också för tillsynen enligt livsmedelslagen (1971:511). Dessutom säljs i många fall tobak på samma ställen som livsmedel. Inom dessa områden bedriver kommunen redan tillsyn i form av inspektioner m.m. Regeringen anser därför att det är lämpligt att kommunerna skall utöva den omedelbara tillsynen även av bestämmelsen om åldersgräns vid tobaksförsäljning. Denna tillsyn bör också till stor del kunna integreras i den redan befintliga verksamheten, vare sig detta sker inom ramen för ovan nämnda tillsyn eller genom annan kommunal verksamhet.

Även den centrala tillsynen bör åvila de myndigheter som redan i dag svarar för tillsynen av tobakslagens regler om rökfria miljöer. Länsstyrelsen skall alltså utöva tillsynen inom länet, medan Socialstyrelsen skall ha ansvaret för den centrala tillsynen.

Syftet med tillsynen är främst att skapa goda förutsättningar för att åldersgränsen efterlevs. I tillsynsarbetet bör man därför granska hur försäljningen är organiserad, kontrollera att information om åldersgränsen lämnas på lämpligt sätt och att personalen har god kännedom om hur reglerna skall tillämpas, m.m. Om någon bryter mot bestämmelserna om åldersgräns skall de kommunala och regionala tillsynsmyndigheterna, på motsvarande sätt som gäller i övrigt vid tillämpning av tobakslagen, ha rätt att meddela de förelägganden och förbud som behövs för att åldersgränsen skall följas. I beslut om föreläggande eller förbud är avsikten att det också skall finnas en möjlighet att sätta ut vite. Regeringen har tidigare föreslagit att det även skall finnas en möjlighet att ingripa straffrättsligt mot den som

överträder förbudet mot försäljning till minderåriga.

Den kommun där ett försäljningsställe är beläget skall alltså vid vite kunna förbjuda en handlare att sälja tobak till minderåriga. Även länsstyrelsen skall kunna meddela ett sådant förbud – en ordning som överensstämmer med tobakslagens nuvarande konstruktion.

Regeringen har också övervägt att ge tillsynsmyndigheten möjlighet att använda ytterligare åtgärder mot den handlare som systematiskt underlåter att följa förbudet mot försäljning av tobak till underåriga. När det gäller försäljning av folköl till underåriga, har kommunen t.ex. rätt att meddela varning och att helt förbjuda en näringsidkare att sälja sådana drycker under en viss tid, 7 kap. 21 § alkohollagen (1994:1738). Dessa åtgärder är visserligen mycket kännbara för den drabbade näringsidkaren, men torde knappast hota hela verksamhetens existens. Oftast kan säljstället under förbudstiden ändå få inkomster av annan verksamhet, t.ex. livsmedelsförsäljning. På tobaksområdet är förhållandena många gånger annorlunda. Det finns många små säljställen där tobak svarar för en betydande del av omsättningen och där även ett tillfälligt förbud att sälja tobak skulle medföra att verksamheten måste upphöra. Enligt regeringens mening bör man inte nu införa en möjlighet till försäljningsförbud på motsvarande sätt som gäller på alkoholområdet.

Den allmänna inställningen till en åldersgräns vid tobaksköp har förändrats. Det har betydelse när man bedömer formerna och kostnaderna för tillsyn. Den som systematiskt säljer tobak till minderåriga torde uppmärksammas och anmälas av inte minst föräldrar, lärare och personalen inom skolhälsovården. Den sociala kontrollen för att kontrollera efterlevnaden kan alltså förväntas bli stark. Detta ökar möjligheterna till att en åldersgräns för tobaksinköp kommer att följas och få effekt utan att omfattande myndighetsåtgärder behöver sättas in. Tillsynsmyndigheternas insatser skulle därmed främst bestå i att ingripa efter anmälan.

I motsats till förslaget i promemorian anser regeringen inte att kommunernas tillsyn skall kunna finansieras med avgifter. Ett sådant avgiftssystem är svårt att tillämpa när handeln med tobak i princip är helt fri. Motsvarande gäller inte för t.ex. alkohol- eller livsmedelshandlingen, där det sedan länge finns antingen ett tillståndskrav för handeln eller ett krav på att vissa grundläggande förutsättningar skall vara uppfyllda, för att handeln över huvud skall få äga rum. Att föra in ett system med tillsynsavgifter när det gäller detaljhandeln med tobak skulle också innebära att någon form av förteckning över dem som säljer tobak i kommunen måste inrättas.

Även om många av dem som säljer tobak såsom livsmedelsbutiker, restauranger m.fl. redan är registrerade hos kommunen i någon form skulle det ändå bli fråga om ett omfattande registreringsförfarande. Det torde vara förenat med relativt stora insatser att inrätta ett register över alla tobakshandlare – ett register som bara skulle användas för att ta ut avgifter. Flera remissinstanser inklusive Datainspektionen avvisar också ett sådant förfarande.

5.6 Ikraftträdande m.m.

Regeringens förslag: Reglerna om åldersgräns för inköp och införsel av tobaksvaror skall träda i kraft den 1 januari 1997.

Regeringens bedömning: Tillsynsmyndigheterna bör svara för information och uppföljning. Folkhälsoinstitutet i synnerhet men även tobaksbranschens och handelns organisationer bör kunna svara för viss information.

Förslagen i promemorian: Överensstämmer i princip med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser instämmer i huvudsak i promemorians förslag om ett snabbt ikraftträdande. Flera remissinstanser, bl.a. *Läkare mot tobak*, *Förbundet En rökfri generation*, *Riksförbundet Hem och Skola*, *Cancerfonden*, *Svenska restauratörförbundet*, *Sjuksköterskor mot tobak*, *Riksförbundet Hälsofrämjandet* och *Rädda Barnen*, framhåller vikten av informationsinsatser i samband med ett beslut om åldersgräns.

Skälen för regeringens överväganden: En lagregel om åldersgräns för tobaksinköp bör kunna träda i kraft mycket snart efter ett eventuellt riksdagsbeslut härom. För många säljställen innebär ett riksdagsbeslut i frågan ingen större förändring utan bara att en regel som redan tillämpas blir lagfäst. De informationsinsatser som krävs för att de och övriga säljställen skall kunna anpassa sig till den nya regleringen torde vara relativt begränsade och möjliga att genomföra med ganska kort varsel. Regeringen föreslår inte heller att ett avgiftssystem skall införas för att finansiera kommunernas tillsynsverksamhet (se avsnitt 5.5). Om så varit fallet hade otvivelaktigt en längre genomförandetid krävts.

Tillsynsmyndigheterna bör svara för information till berörda myndigheter, organisationer och detaljhandlare inför ikraftträdandet. Socialstyrelsen bör informera såväl de regionala och lokala tillsynsmyndigheterna som tobaksbranschens och handelns organisationer om den nya regleringen. Regionala och lokala tillsynsmyndigheter bör svara för informationen inom sina respektive områden. Även tobaksbranschens och handelns organisationer bör kunna svara för viss information till sina medlemmar. Dessa insatser bör kunna bygga på de initiativ som tagits för information beträffande den frivilliga åldersgräns som redan tillämpas av många handlare.

Folkhälsoinstitutet har redan i dag ett allmänt informationsuppdrag när det gäller tobakslagen. Institutet bör inom ramen för detta ansvar även svara för en väsentlig del av informationen om den nya regeln till allmänheten. Folkhälsoinstitutet och tillsynsmyndigheterna bör så långt möjligt samverka när det gäller informationsinsatserna för att dessa skall få så stort genomslag som möjligt.

Det är en uppgift för tillsynsmyndigheterna att följa upp hur åldersgränsen tillämpas. Det är alltså Socialstyrelsen som centralt har ansvaret för uppföljning och utvärdering av den nya regleringen. Däremot bör det vara en uppgift för Folkhälsoinstitutet att initiera forsknings- och utvärderingsinsatser om den nya regleringens inverkan på ungdomars to-

6 Kostnadskonsekvenser

I avsnitt 5.5 har regeringen framhållit att tillsynen avseende efterlevnaden av en åldersgräns vid tobaksköp i stor utsträckning torde kunna integreras i redan befintlig verksamhet hos såväl kommunerna som de statliga tillsynsmyndigheterna. Polismyndigheternas och åklagarmyndigheternas insatser i anledning av försäljningsförbudet kommer i huvudsak att inskränka sig till att utreda brott efter anmälan från allmänheten eller tillsynsmyndigheter. Med hänsyn till att efterlevnaden av försäljningsförbudet, i enlighet med vad regeringen har anfört i ovan nämnda avsnitt, allmänt sett kan förväntas bli god förutses inte någon större ökning av polismyndigheternas och åklagarmyndigheternas arbetsbelastning. Det samma gäller för de allmänna domstolarna och för de allmänna förvaltningsdomstolarna. Merkostnaden på grund av de föreslagna bestämmelserna i propositionen förväntas därför bli begränsad.

7 Författningskommentar

7.1 Förslaget till lag om ändring i tobakslagen (1993:581)

1 §

I paragrafen har lagts till att lagen, på grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak, även innehåller bestämmelser om begränsningar av handeln med och rätten till införsel av tobaksvaror, se framför allt de nya 12–13 §§.

12 §

I paragrafens *första stycke* anges att tobaksvaror inte får säljas eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Vidare anges att den som lämnar ut tobaksvaror i sådan verksamhet skall förvissa sig om att mottagaren har uppnått 18 års ålder. Förbudet att tillhandahålla tobaksvaror till personer som ännu inte har uppnått myndighetsåldern är begränsat till överlåtelse i näringsverksamhet, dvs. till de fall då någon som ett led i en yrkesmässigt bedriven verksamhet eller i en med yrkesmässighet jämförbar verksamhet tillhandahåller tobaksvaror till konsument. Det kan här vara fråga om försäljning i t.ex. tobaksaffärer, livsmedelsbutiker eller restauranger men även försäljning som äger rum utan fast driftsställe omfattas av förbudet liksom postorderförsäljning och försäljning genom tobaksautomat eller andra former av självbetjäning.

För det fall en näringsidkare, av företagsekonomiska, säkerhetsmässiga eller andra skäl, väljer att tillhandahålla tobaksvaror genom automat åligger

det honom att tillse att försäljningen ändå organiseras på ett sådant sätt att underåriga förhindras från att få åtkomst till varorna. Lagrådet har här framhållit att bestämmelserna i 12 § första stycket sammantagna synes innebära att en försäljning av tobaksvaror i näringsverksamhet är tillåten endast om den genomförs på ett sådant sätt att säljaren kan kontrollera köparens ålder. I fråga om automatförsäljning skulle konsekvensen bli att en sådan försäljning är tillåten bara när automaten är uppställd antingen i en lokal till vilken underåriga inte har tillträde eller på ett sådant sätt att den kontinuerligt kan bevakas – och också faktiskt bevakas – av säljarens personal. Som framgått tidigare är den av Lagrådet anmärkta följderna av regleringen helt i överensstämmelse med det av regeringen åsyftade resultatet.

Att man inte behöver betala för varorna saknar betydelse för bestämmelsens tillämpning. Utanför bestämmelsens tillämpningsområde faller dock gåvo- och lånetransaktioner avseende tobaksvara i vän- eller familjekretsen.

Andra meningen framhåller den kontrollskyldighet som åvilar den som utlämnar tobaksvaror. Om det föreligger tveksamhet beträffande en kunds ålder skall legitimation begäras. Om legitimation inte lämnas skall försäljning vägras.

Andra stycket anger att tobaksvara inte får lämnas ut i näringsverksamhet om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att tillhandahållas någon som inte har uppnått 18 års ålder. Bestämmelsen tar sikte på de fall där det för utlämnaren står klart eller borde stå klart att frågan är om lagning av tobaksvaran.

13 §

Som en följd av förbudet att här i riket i näringsverksamhet tillhandahålla tobaksvara till den som inte har fyllt 18 år föreskrivs i 13 § att tobaksvara får föras in i landet endast av den som har uppnått nämnda ålder. Införsel förbudet i tobakslagen fordrar följdändringar dels i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m., dels i lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen och dels i lagen (1996:000) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen, se nedan.

15 §

Ändringarna i paragrafen är av redaktionell art.

19 §

Som en följd av införandet av en åldersgräns för inköp av tobaksvaror har i *första stycket* lagts till att Socialstyrelsen nu har att utöva den centrala tillsynen över efterlevnaden av bestämmelserna om handel enligt den nya 12 §. I övrigt är ändringen i första stycket av redaktionell art.

Genom *andra stycket* har kommunerna fått en motsvarande utvidgning av sina tillsynsuppgifter på det lokala planet. Genom den ändrade lydelsen ges kommunerna också möjlighet att själva avgöra var inom kommunen tillsynsansvaret lämpligen placeras. *Tredje stycket* är oförändrat men innebär att även länsstyrelsens tillsynsuppgifter på det regionala planet har utvidgats i motsvarande mån. I sammanhanget bör uppmärksammas tillsynsmyndighets befogenheter vid utövande av tillsynen enligt nuvarande

20–22 §§ (21–23 §§ i förslaget). Dessa befogenheter, bl.a. rätten att få tillträde till vissa lokaler och möjligheten att omhänderta vissa varor, tillkommer naturligtvis tillsynsmyndigheterna även vid utövande av tillsyn över efterlevnaden av försäljningsförbudet.

20 §

Ändringarna i paragrafen medför att såväl kommunen som länsstyrelsen kan meddela de förelägganden och förbud som behövs för att även de nya bestämmelserna om handel skall följas. Detta innebär bl.a. att kommunen där försäljningsstället är beläget vid vite får förbjuda en tobakshandlare att sälja till minderåriga, se avsnitt 5.4. Även länsstyrelsen kan meddela ett sådant förbud.

25 §

I enlighet med den ordning som numera eftersträvas i förvaltningsprocessen bör i ett nytt *fjärde stycke* krav på prövningstillstånd införas vid överklagande av länsrätts beslut till kammarrätt även i mål enligt tobakslagen. Av ikraftträdandebestämmelserna följer emellertid att prövningstillstånd endast krävs i de fall där det första beslutet i ärendet har fattats efter utgången av december 1996. I övrigt är ändringarna i paragrafen av redaktionell art.

26 §

Ändringarna i paragrafen är av redaktionell art.

27 §

Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet i näringsverksamhet säljer eller annars lämnar ut tobaksvara till den som inte har fyllt 18 år skall enligt *första stycket* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Vid straffmätningen får beaktas om gärningen har utgjort led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller om fråga varit om en engångsförseelse. Vidare bör skillnad göras mellan de fall då en butiksinnehavare själv genomfört försäljningen och de fall då en oerfaren yngre anställd lämnat ut tobaksvaran. I sist nämnda fall kan förhållandena vara sådana att det inte kan uteslutas att jämväl butiksinnehavaren eller motsvarande person skall träffas av ansvar på grund av underlåtenhet att tillse att försäljningen av tobaksvaror har organiserats på ett sådant sätt att 18-årsregeln kan upprätthållas. Det bör i sammanhanget uppmärksammas att den allmänna medverkansregleringen i 23 kap. brottsbalken även omfattar brott som avses i 27 § tobakslagen.

Andra stycket anger att ansvar enligt första stycket inte skall inträda vid ringa brott. Utrymmet att anse den ifrågavarande gärningen som ringa måste emellertid betecknas som mycket begränsat. Detta har sin bakgrund främst i att det enligt 12 § föreligger en skyldighet för den som lämnar ut tobaksvaror i näringsverksamhet att förvissa sig om att mottagaren har uppnått 18 års ålder. Det bör framhållas att det förhållandet att brottet ägt rum genom automatförsäljning, inte kan medföra att gärningen skulle vara att anse som ringa på grund av att näringsidkaren skulle ha saknat möjlighet att övervaka att underåriga fått åtkomst till automaten.

Genom *tredje stycket* undviks att både straff och vite inträder för en och samma gärning. Straff får således inte ådömas för en gärning som omfattas av ett meddelat vitesförbud eller vitesföreläggande, se avsnitt 5.4.

Någon särskild förverkandebestämmelse har inte kopplats till ansvars-

regleringen. Detta har sin förklaring bl.a. i att tillsynsmyndighet redan enligt nuvarande 20 § (21 § i förslaget) får besluta att tobaksvara skall tas om hand, om den bjuds ut till försäljning eller uppenbart är avsedd att bjudas ut till försäljning i strid med lagen. Detta kommer naturligtvis också att gälla beträffande tobaksvara som bjuds ut till försäljning i strid med försäljningsförbudet till minderåriga.

För brott mot införselbudet i 13 § kan straffrättsligt ansvar komma att utkrävas i enlighet med bestämmelserna i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling. På Lagrådets inrådan har en erinran om detta tagits in i *fjärde stycket*.

7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

3 kap.

4 §

Lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. innehåller bestämmelser om frihet från och återbetalning av annan skatt än tull vid import av varor från tredje land i vissa fall. Lagen innehåller även kompletterande bestämmelser till de bestämmelser om tullfrihet för resande som finns i rådets förordning (EEG) nr 918/83 av den 28 mars 1983 om upprättande av ett gemenskapssystem för tullbefrielse. Vad som sägs i lagen om frihet från skatt vid import från tredje land gäller även i fråga om varor som förs in i landet från ett område som ligger inom EG:s tullområde men utanför EG:s skatteområde, t.ex. Åland, när införseln sker under sådana förhållanden som vid import från tredje land skulle ha medfört rätt till frihet från skatt enligt bestämmelserna i lagen.

Lagens tredje kapitel innehåller regler om resandes import, dvs. i de fall en resande kommer till riket från ett tredje land. I paragrafen anges de särskilda kvoter inom vilka skattefri import får ske enligt EG:s bestämmelser. Motsvarande kvoter för tullfri import regleras i förordningen (EEG) nr 918/83. Bestämmelserna innebär inte någon begränsning av rätten att föra in varorna, utan i stället en begränsning av den skattefria importen. *Andra stycket* innehåller bestämmelser om särskilda åldersgränser i vissa fall. Liksom när det gäller kvoterna är det dock endast skattefriheten som regleras, inte införselrätten som sådan. Eftersom det i 13 § tobakslagen föreskrivs att den som är under 18 år överhuvudtaget inte får föra in tobaksvaror i landet blir det naturligtvis inte fråga om att beskatta någon sådan införsel, än mindre att medge skattefrihet för införseln. Det saknas därför till följd av den nya regleringen i tobakslagen behov av en bestämmelse som begränsar rätten till skattefrihet för den som är under 17 år. Däremot bör en erinran om införselbudet i tobakslagen föras in i lagtexten.

3 kap.

7 §

En erinran motsvarande den som har tagits in i 3 kap. 4 § har även förts in i förevarande paragraf som behandlar frihet från tull och annan skatt för ombordanställda.

3 kap.

8 §

I enlighet med vad som anförts i kommentaren under 3 kap. 4 § bör åldersgränsen i förevarande paragrafs *andra stycke* ändras från 15 till 18 år.

7.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen

2 §

För privatpersoners hantering inom Europeiska unionen av tobaks- och alkoholvaror gäller principen om fri rörlighet över gränserna. Varor som är beskattade i ett EU-land kan, om de är avsedda för privat bruk, fritt föras till andra medlemsländer. Sverige har dock i förhandlingarna rörande medlemskap i Europeiska unionen erhållit möjlighet att upprätthålla vissa restriktioner vid privatpersoners inresa till Sverige från ett annat EU-land. Överenskommelsen innebär att Sverige vid privatinförsel från ett annat EU-land får ta ut punktskatt på vissa överskjutande kvantiteter av tobaks- eller alkoholvaror, även om beskattning skett i ett annat EU-land. Detta undantag från det gemenskapsrättsliga regelsystemet har kommit till uttryck i lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen.

Det bör uppmärksammas att lagen endast reglerar beskattningsfrågan och inte införselrätten som sådan. Eftersom det i 13 § tobakslagen föreskrivs att den som är under 18 år överhuvudtaget inte får föra in tobaksvaror i landet blir det naturligtvis inte fråga om att beskatta någon sådan införsel, än mindre att medge skattefrihet för införseln. Det saknas därför till följd av den nya regleringen i tobakslagen behov av en bestämmelse som begränsar rätten till skattefrihet avseende tobaksvara endast till den som är 15 år eller äldre. Däremot bör en erinran om införselbudet i tobakslagen föras in i lagtexten.

7.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:000) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen

3 §

I proposition 1995/96:166 har regeringen lämnat förslag till en lag om Tullverkets befogenheter vid införsel och utförsel över Sveriges gräns mot ett annat EU-land. Den föreslagna lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1996.

Tullens kontrollbefogenheter regleras för närvarande i tullagen (1994:1550), såvitt avser trafik med tredje land, dvs. land som inte är medlem i EU, och i övergångsbestämmelserna till tullagen när det är fråga om EU-intern trafik. Den föreslagna lagen, som endast skall gälla i förhållande till trafik mellan Sverige och ett annat EU-land, reglerar tullens befogenheter i samband med kontrollen av vissa särskilt uppräknade varor, däribland narkotika, vapen och alkoholdrycker. Sverige fick i medlemskapsförhandlingarna med EU rätt att punktbeskatta privatinförsel av bl.a. tobak över en viss mängd, se ovan under kommentaren till 2 § lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen. Såvitt avser tobaksvaror medges tullen i den nya lagen följaktligen vissa befogenheter endast för att företa kontroll av att dessa skatteregler följs. Mot bakgrund av

att det i 13 § tobakslagen föreskrivs att den som är under 18 år inte får föra in tobaksvaror i landet måste emellertid tullens kontrollbefogenheter utökas i motsvarande mån. I 3 § 10. föreskrivs därför att tullen har rätt att utöva kontroll i enlighet med den nya lagen även vad avser åldersgränsen för införsel av tobaksvaror i 13 § tobakslagen. En sådan kontroll motiveras, på samma sätt som möjligheten till kontroll av att åldersgränsen för införsel av spritdrycker, vin och starköl efterlevs, se 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738), av skyddet för liv och hälsa och omfattas därför av undantaget i artikel 36 i Romfördraget. Utformningen av 3 § 10. överensstämmer med den lydelse som har föreslagits av Lagrådet.

Prop. 1995/96:228

Åldersgräns vid tobaksköp (Ds 1995:66) Remissammanställning

Prop. 1995/96:228
Bilaga 1

Remissinstanser

Promemorian remissbehandlades under perioden 14 december 1995 till 1 mars 1996.

Följande instanser har beretts möjlighet att lämna synpunkter:

Hovrätten över Skåne och Blekinge, Kammarrätten i Göteborg, Gävle tingsrätt, Kristinehamns tingsrätt, Länsrätten i Blekinge län, Länsrätten i Kronobergs län, Riksåklagaren, Domstolsverket, Rikspolisstyrelsen, Datainspektionen, Socialstyrelsen, Folkhälsoinstitutet, Generaltullstyrelsen, Skolverket, Statens livsmedelsverk, Arbetskyddsstyrelsen, Konkurrensverket, Konsumentverket, Ungdomsstyrelsen, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Kopparbergs län, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Stockholms kommun, Gotlands kommun, Norrköpings kommun, Helsingborgs kommun, Umeå kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska arbetsgivarföreningen (SAF), Svenska tobaksbranschföreningen, Svenska tobaks AB, Grossistförbundet Svensk handel, Sveriges köpmannaförbund, Tobaks- och servicehandels riksförbund, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Handelsanställdas förbund, Svenska läkaresällskapet, Läkare mot tobak, Riksförbundet mot allergi och astma, VISIR, Förbundet En rökfri generation, Riksförbundet Hem och skola, Cancerfonden, Smokepeace, Sveriges hotell- och restaurangföretagare, Svenska restauratörförbundet, Totalt har 44 av 50 tillfrågade remissinstanser inkommit med yttrande.

På eget initiativ har därutöver inkommit yttranden från:

Regionåklagarmyndigheten i Malmö, Regionåklagarmyndigheten i Härnösand, Tobaksfritt, Sveriges kristna socialdemokraters förbund, KIGA-förbundet, Tandvård mot tobak, Finland's ASH, Philip Morris, Sveriges läkarförbund, Sveriges tandläkarförbund, Hjärt-lungfonden, Lärare mot tobak, Sjuksköterskor mot tobak, Riksförbundet Hälsofrämjandet, Statens strålskyddsinstitut, Rädda barnen, The International Non Governmental Coalition Against Tobacco.

Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås att det i tobakslagen (1993:581) skall införas en 18-årsgräns för inköp och införsel av tobaksvaror. Förslaget syftar till att i möjligaste mån förhindra tidiga tobaksdebuter och i förlängningen till en minskning av tobakskonsumtionen och därigenom en förbättring av folkhälsan.

Regleringen utformas som ett förbud att i näringsverksamhet sälja eller

annars lämna ut tobaksvaror till den som inte har fyllt 18 år. Försäljningsförbudet här i landet kompletteras med en regel om att tobaksvaror får föras in till landet endast av den som har uppnått nämnda ålder. Vidare föreslås en straffrättslig reglering i anledning av försäljningsförbudet samt en möjlighet för kommunerna att avgiftsfinansiera den tillsyn som kommer att krävas för att kontrollera efterlevnaden av förbudet. Slutligen föreslås vissa följdändringar i den lagstiftning som reglerar de skattefria kvoterna vid införsel av bl.a. tobaksvaror.

Åldersgräns på 18 år för inköp och införsel av tobaksvaror

Promemorian:

En åldersgräns för inköp av tobaksvaror bör införas i tobakslagen (1993:581). Åldersgränsen bör sättas till 18 år och gälla för alla slags tobaksvaror oavsett försäljningsform. Åldersgränsen bör även gälla vid införsel av tobaksvaror (s.29).

Remissinstanser som tillstyrker:

Arbetskyddsstyrelsen, Cancerfonden, Domstolsverket, Finland's ASH, Folkhälsoinstitutet, Gotlands kommun, Gävle tingsrätt, Handelsanställdas förbund, Hjärt-lungfonden, Hovrätten över Skåne och Blekinge, The International Non Governmental Coalition Against Tobacco, Kamrätten i Göteborg, Konkurrensverket, Konsumentverket, Landstingsförbundet, Livsmedelsverket, Läkare mot tobak, Länsrätten i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Kopparbergs län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Lärare mot tobak, Philip Morris, Regionåklagarmyndigheten i Malmö, Riksförbundet Hem och skola, Riksförbundet Hälsofrämjandet, Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren, Rädda barnen, SAF, Sjuksköterskor mot tobak, Skolverket, Socialstyrelsen, Statens strålskyddsinstitut, Stockholms kommun, Svenska kommunförbundet, Svenska läkaresällskapet, Svenska tobaksbranschföreningen, Sveriges kristna socialdemokraters förbund, Sveriges läkarförbund, Sveriges tandläkarförbund, Tandvård mot tobak, TCO, Tobakksfritt, Umeå kommun, Ungdomsstyrelsen, VISIR.

Domstolsverket bedömer att de föreslagna förändringarna leder till ett ökat antal mål i domstolarna, men omfattningen kommer troligen att vara beroende av hur informationen kring den nya åldersgränsen genomförs.

Gotlands kommun föreslår att lagtexten utformas så att kommunen själv får avgöra såväl avgift för tillsyn som vilken nämnd som ska utöva tillsynen.

Umeå kommun menar att en lag underlättar situationen för näringsidkarna i konkurrenshänseende.

Handelsanställdas förbund hänvisar till tobakens skadeeffekter som ett

samhällsproblem.

Läkare mot tobak framhåller att det inte finns några kända empiriska data som visar att förmodat negativa effekter av en åldersgräns, t.ex. trotsreaktioner, skulle dominera över fördelarna.

Riksåklagaren och *Regionåklagarmyndigheten i Malmö* delar i allt väsentligt promemorians överväganden och förslag utom vad gäller förslaget i 28 § första stycket.

Kammarrätten i Göteborg, *Gävle tingsrätt*, *Skolverket*, *Livsmedelsverket*, *Konkurrensverket*, *Svenska tobaksbranschföreningen* och *SAF* har inte något principiellt att invända mot den föreslagna lagstiftningen.

Svenska tobaksbranschföreningen, *SAF* och *Svenska tobaks AB*, förordar dock i första hand ett på frivillig väg uppbyggt system (se övriga kommentarer nedan). Om en lag ändå införs är det viktigt att den tillämpas utan omfattande byråkrati.

Remissinstanser som avstyrker:

Svenska tobaks AB anser inte att lagreglering är nödvändig, men delar promemorians ståndpunkt att en åldersgräns på 18 år behövs och att den bör gälla oavsett försäljningsform. *Svenska tobaks AB* menar dock att det personliga engagemanget bland barns och ungdomars omgivning är mycket viktigt för att förmå dem att undvika tobaksbruk, och att risken finns att en lagreglering kan minska det engagemanget.

Svenska restauratörförbundet vänder sig mot att en åldersgräns lagregleras, men har inget principiellt att invända mot en åldersgräns vid 18 år för inköp och införsel av tobak. Den bör dock införas på frivillig väg genom branschvisa överenskommelser och rekommendationer. Förbundet anser sig ha goda erfarenheter av liknande frivilliga överenskommelser och menar att promemorian övervärderar lagstiftningens symbolvärde. Frågan bör konsekvensutredas bättre innan åldersgräns införs.

Övriga kommentarer:

Redan idag finns en åldersgräns i handeln för inköp av folköl, och efter en rekommendation från *Svenska tobaksbranschföreningen* 1995 tillämpas en frivillig åldersgräns på 18 år för tobaksinköp av delar av detaljhandeln bl.a. *ICA* och *Konsum*. Detta förhållande kommenteras av ett antal instanser.

Länsstyrelsen i Södermanlands län, *TCO* och *Läkare mot tobak* instämmer med promemorian om att en frivilliggräns är otillräcklig och inte kan ersätta ett förbud, och *VISIR* anser att den frivilliga åldersgränsen i praktiken aldrig har fungerat.

Svenska tobaksbranschföreningen, *SAF*, *Svenska restauratörförbundet*, *Svenska tobaks AB*, *Sveriges köpmannaförbund*, *Sveriges livsmedels-handlareförbund*, *Tobaks- och servicehandels riksförbund* och *KIGA-förbundet* anser dock att ett frivilligt system är att föredra och har stora praktiska fördelar jämfört med ett lagreglerat system, samt påpekar att den redan tillämpade frivilliga åldersgränsen hittills bara verkat under en

Prop. 1995/96:228

Bilaga 1

kortare tid och därför inte har fått fullt genomslag. *Svenska tobaks AB* anser att den frivilliga åldersgränsen bör ges möjlighet att utvecklas ytterligare och sedan utvärderas. I detta instämmer *Philip Morris*. Mer information till handeln bör kunna leda till ännu större följsamhet än vad som redan är fallet.

Sveriges köpmannaförbund och *Svenska restauratörförbundet* menar att en frivillig åldersgräns dessutom upplevs som en aktiv och positiv egenåtgärd och därmed leder till ett större engagemang hos handlarna, och i förlängningen en bättre genomslagskraft än lagstiftning. Svenska restauratörförbundet anser vidare att en frivilligt införd åldersgräns skulle bespara allmänheten att kontrollera efterlevnaden och tobaksförsäljarna att betala tillsynsavgifter. Man undviker också en straffsanktion vars konsekvenser inte kan överblickas.

Rikspolisstyrelsen instämmer i att ungdomars tobaksbruk inte bör kriminaliseras, och att förbudet enbart bör gälla överlåtelse i näringsverksamhet eftersom ett förbud mot langning skulle vara mycket svårt att övervaka.

Kammarrätten i Göteborg påpekar å andra sidan att eftersom det i förslaget inte finns någon bestämmelse som förbjuder överlåtelse från icke-näringsidkare till minderårig skulle det kunna visa sig bristfälligt som hjälpmedel för att förhindra tidiga tobaksdebuter.

KIGA-förbundet menar att ålderskontrollen kommer att innebära för-
dyringar för handeln.

Sveriges hotell- och restaurangföretagare menar att om förslaget genomförs bör inskränkningarna samt tillsyn och tillsynsavgifter göras generella och omfatta all försäljning av tobaksvaror och inte enbart begränsas till "näringsverksamhet", eftersom försäljning även sker i föreningsregi och motsvarande.

Gävle tingsrätt beklagar att det inte redovisas några studier som visar effekterna av åldersgränser i de länder där sådana införts.

Kristinehamns tingsrätt och *Länsrätten i Blekinge län* tar inte tydlig ställning men anser att de föreslagna författningsändringarna är lämpade att leda till det uttalade målet och att en 18-årsgräns kan beslutas på grundval av dessa. *Kristinehamns tingsrätt* anser vidare att lagparagrafen (12 §) skulle bli mer lättläst och kortare om uttrycket "den som inte har fyllt 18 år" användes även i andra stycket, istället för "någon som inte har uppnått den ålder som anges i första stycket" (s.10).

Generaltullstyrelsen framhåller att det i förslaget saknas befogenheter för tullverket att göra ingripande avseende brott mot införselrestriktionen, befogenheter som finns vad gäller alkoholdrycker. Om inte motsvarande befogenheter införs blir resultatet att tullverket inte kan ingripa mot minderårig som för in tobaksvaror, och dessutom att den minderårige kommer i åtnjutande av en skattebefrielse som han enligt dagens regler inte har rätt till. Generaltullstyrelsen påpekar, med hänvisning till avsaknaden av sanktionsmöjligheter och till begränsade tullkontrollresurser, att tullverket inte kan ge någon hög prioritering för kontroll av efterlevnaden av införselförbudet. Styrelsen föreslår slutligen att en erinran om förslaget till ny 13 § i tobakslagen införs i 3 kap. 7 § lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m., motsvarande den erinran som införts i 3 kap. 8 § i

samma lag.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län framhåller parallellen till tillstånd för yrkesmässig överlåtelse av vissa hälsofarliga kemiska produkter enligt 17 § förordningen (1985:835) om kemiska produkter. Enligt förordningen ska en överlåtare förvara produkter på ett sådant sätt att hälso- och miljörisker förebyggs och att obehöriga inte kan komma åt dem. Motsvarande ansvar borde kanske ligga på tobaksförsäljare i livsmedelsbutiker eller andra säljställen som inte är enbart inriktade mot tobak.

Sveriges livsmedelshandlareförbund oroar sig för att tobaksmotståndare genom en lagstiftning får möjlighet att provocera handeln till lagbrott genom att organiserat skicka in minderåriga i butikerna för att försöka handla, vilket enligt förbundet är vanligt förekommande vad gäller folköl.

Regionåklagarmyndigheten i Härnösand ställer sig tveksam till införande av förbudet.

Svenska läkaresällskapet föreslår en enhetlig åldersgräns vid 20 år för inköp av tobak och alkohol.

Straffrättsligt ansvar

Promemorian:

Ansvar för att åldersgränsen beträffande inköp av tobaksvaror efterlevs bör åvila den som säljer tobak. Överträdelse bör medföra böter eller fängelse i högst sex månader (s.32).

Remissinstanser som tillstyrker:

Förbundet En rökfri generation, Länsstyrelsen i Kopparbergs län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Riksförbundet Hem och skola.

Remissinstanser som avstyrker:

Handelsanställdas förbund, KIGA-förbundet, Philip Morris, Regionåklagarmyndigheten i Malmö, Regionåklagarmyndigheten i Härnösand, Riksåklagaren, SAF, Svenska tobaks AB, Svenska tobaksbranschföreningen, Svenska restauratörförbundet, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Tobaks- och servicehandelns riksförbund.

Riksåklagaren hänvisar dels till att den föreslagna straffsanktioneringen knappast kommer att få någon effekt då all annan överlåtelse utom genom försäljning i näringsverksamhet är straffri, vilket *Regionåklagarmyndigheten i Malmö* också påpekar, dels till de principer mot en utvidgning av straffrättens tillämpningsområde som statsmakterna slagit fast i prop.1994/1995:23. En sådan ökad användning av straffsanktioner vid enklare förseelser bidrar enligt *Regionåklagarmyndigheten i Härnösand* till

Prop. 1995/96:228
Bilaga 1

en överkriminalisering i samhället.

Riksåklagaren delar visserligen promemorians uppfattning att det är angeläget att på olika sätt verka för att bl.a. tidiga tobaksdebuter förhindras, men menar att det inte är en uppgift som bör ligga på polis och åklagare eller ett i övrigt överbelastat rättsväsende. Uppgiften skulle antingen ställa stora krav på övervakning, utredning och processföring eller framstå som ett tomt straffhot. Istället bör hem, skola, sociala institutioner och myndigheter, särskilt Folkhälsoinstitutet, bidra till minskad tobaksanvändning genom verksam information och rådgivning. En liknande uppfattning har *Regionåklagarmyndigheterna i Härnösand* och *Malmö*. Den senare framhåller att med anledning av svårigheten att polisiärt kontrollera efterlevnaden kan förbudet inte upprätthållas i nuvarande kärva ekonomiska läge. Det kan i sin tur bidra till att undergräva förtroendet för rättsmyndigheternas verksamhet.

Svenska tobaksbranschföreningen och *SAF* anser att införande av möjligheten att döma till fängelsestraff i sex månader är att använda mer våld än nöden kräver, varför böter bör vara tillräcklig straffsanktion. Instanserna framhåller att det i en kommande proposition även bör tydliggöras att det straffrättsliga ansvaret för lagens tillämpning ska ligga på näringsidkaren och inte den handelsanställda, något som också *Handelsanställdas förbund* anser. Promemorians otydlighet beträffande vem som ska göras straffrättsligt ansvarig motiverar även *Svenska tobaks AB:s* ståndpunkt att straffrättsligt ansvar i den föreslagna formen inte bör införas.

Sveriges köpmannaförbund, *Sveriges livsmedelshandlareförbund*, *Tobaks- och servicehandels riksförbund* och *KIGA-förbundet* delar ovanstående instansers kritik av straffansvaret och hänvisar särskilt till hur svårt det är att fastställa ungdomars ålder och att många av dem saknar legitimation.

Svenska tobaks AB, *KIGA-förbundet*, *Tobaks- och servicehandels riksförbund*, *Sveriges livsmedelshandlare-förbund*, *Philip Morris*, *Regionåklagarmyndigheten i Härnösand*, *Svenska restauratörförbundet*, och *Sveriges köpmannaförbund* anser att nuvarande möjligheter till föreläggande och förbud i enlighet med marknadsföringslagens sanktioner, eventuellt kombinerade med vite, är tillräckligt.

Sveriges livsmedelshandlareförbund saknar i förslaget en precisering av när den tilltänkta lagen ska kunna åberopas, och instansen utgår från att åtal endast ska kunna väckas om uppsåt kan göras gällande.

Svenska restauratörförbundet anser att det verkar stötande att försäljning av tobaksvara till minderårig ska kunna ges samma straff som t.ex. egenmäktigt förfarande och allmänfarlig vårdslöshet enligt brottsbalken.

Tobaks- och servicehandels riksförbund anser att straffansvaret, om det införs, måste gälla alla i samhället, vilket skulle innefatta langningssituationer.

Övriga kommentarer:

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att det är lämpligt att i 28 § 1 stycket införa en brottsrubricering med benämningen "olovlig tobaksförsäljning" (s.12f).

Förbundet En rökfri generation anser att tredje stycket i promemorians förslag till lag om ändring av tobakslagen 28 § ("Är gärning som avses i första eller andra stycket att anse som ringa, skall inte dömas till straff.") bör utgå då en sådan lag kan bli urvattnad.

Kammarrätten i Göteborg önskar en tydligare redovisning av hur de två ansvarssystemen med vitesföreläggande och straffrättsligt ansvar är tänkta att fungera. Kammarrätten menar att brott mot försäljningsförbudet i 12 § troligen hör under allmänt åtal och därför kan anmälas av vem som helst. I en sådan situation är det inte självklart att åklagaren avvaktar ett vitesföreläggande från tillsynsmyndighet såsom promemorian förutsätter på s.41, tredje stycket, sista meningen.

Umeå kommun menar att förslaget om vite och förbud är otydligt och frågar sig om det är kommunerna själva som ska utforma regelverket. Bättre vore att sanktion ges via det straffrättsliga systemet.

Kristinehamns tingsrätt anser det vara otillfredsställande att förslaget i 21 § att en tillsynsmyndighet i enskilda fall ska kunna utfärda förbud eller ålägganden av samma innehåll som avses i 12 § och 14 § och dessutom kunna förena detta med en vitessanktion, trots att det i 28 § föreskrivs en straffsanktion för samma förseelser. Endast en sanktion bör komma ifråga för en och samma gärning. Det finns en risk för att likartade förseelser kan komma att medföra olika följder, även om det i 28 § fjärde stycket föreskrivs att straff inte ska dömas för gärning som omfattas av vitesförbudet.

Länsstyrelsen i Södermanlands län menar att tobaksförsäljarnas ansvarstagande kan bli svårt att praktiskt genomdriva på grund av deras kommersiella intresse.

Handelsanställdas förbund påpekar, trots sitt stöd för lagförslaget, att åldersgränsen kommer att leda till problem som redan förekommer vid försäljning av åldersvillkorade varor, d.v.s. konflikter mellan nekade konsumenter och butikspersonal, vilket av de senare ofta upplevs som både hotfullt och mycket pressande.

Svenska restauratörförbundet ser det som självklart att utlämnaren ska kontrollera köparens ålder och hänvisar till serveringspersonalens vana vid ålderskontroller rörande alkohol.

Tillsyn m.m.

Promemorian:

Den omedelbara tillsynen över efterlevnaden av åldersgränsen beträffande inköp av tobak bör åvila kommunen. Länsstyrelsen bör svara för tillsynen inom länet. Socialstyrelsen bör vara central tillsynsmyndighet.

Kommunen bör få ta ut avgifter för sin tillsyn. Den som säljer tobak bör

därför bli skyldig att anmäla detta till kommunen. Underlåtelse att iakttä anmälningsskyldighet bör medföra straffrättsligt ansvar (s.33).

Prop. 1995/96:228
Bilaga 1

Remissinstanser som tillstyrker:

Folkhälsoinstitutet, Förbundet En rökfri generation, Länsstyrelsen i Kopparbergs län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Regionåklagarmyndigheten i Malmö, Riksförbundet Hem och skola, Rädda barnen, SAF, Svenska restauratörförbundet, Svenska tobaks AB, Svenska tobaksbranschföreningen, VISIR.

Folkhälsoinstitutet anser att kommuners registrering av tobaksförsäljare på sikt bör kunna ge en bättre bild av hur detaljhandeln med tobak sker. *Folkhälsoinstitutet* menar vidare att tillsynsavgifter på längre sikt även kan användas för att bidra till kostnaderna för central tillsyn och informationsverksamhet.

Länsstyrelsen i Södermanlands län instämmer i att en förteckning över dem som säljer tobak bör kunna upprättas i varje kommun.

Svenska tobaksbranschföreningen, SAF och *Svenska tobaks AB* tillstyrker förslaget första del om kommunernas tillsynsansvar.

Remissinstanser som avstyrker:

Datainspektionen, KIGA-förbundet, Philip Morris, SAF, Svenska tobaksbranschföreningen, Svenska kommunförbundet, Svenska tobaks AB, Sveriges livmedelshandlareförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hotell- och restaurangföretagare, Tobaks- och servicehandelns riksförbund, Umeå kommun.

Svenska kommunförbundet avstyrker förslaget om kommunal tillsyn av åldersgräns enligt tobakslagen. Förslaget innebär, enligt förbundet, kraftigt utökade arbetsuppgifter för kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder, samtidigt som de föreslagna uppgifterna snarare är av polisiär karaktär än berörande nämndernas normala verksamhet. Kommunernas utökade tillsynsuppgifter samt upprättandet och uppdateringen av ett tobaksförsäljarregister ökar behoven av personal, tid, och ekonomiska resurser. Avgifter kan inte förväntas täcka kommunernas kostnader. Den ansträngda ekonomin och kravet på rationaliseringar i kommunernas befintliga verksamhet medför därför att ett kommunalt tillsynsansvar av förbudet är orealistiskt.

Datainspektionen menar att det är orimligt att med endast avgiftsuttag som grund införa den omfattande registerverksamhet som blir konsekvensen av förslaget.

Umeå kommun avstyrker förslaget med liknande invändningar som Svenska kommunförbundet, och tillägger att branschen är mycket negativ till avgifter, samt att det skapar mer onödig byråkrati, vilket även *Svenska tobaksbranschföreningen* och *SAF* anser när de avvisar förslaget andra del om anmälningsplikt till kommunen och särskild tillsynsavgift.

Svenska tobaksbranschföreningen och *SAF* påpekar att flertalet tobaks-

försäljare också säljer livsmedel och för det redan är föremål för tillsyn och en särskild avgift. Motsvarande argument anför *Sveriges hotell- och restaurangföretagare* rörande sina medlemmars situation, och tillägger att den eventuella tillsynen bör täckas kostnadsmissigt av de befintliga avgifterna, särskilt eftersom tobaksförsäljningen på restauranger är mycket liten.

Sveriges köpmannaförbund, Tobaks- och servicehandels riksförbund, Svenska tobaks AB, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Philip Morris och *KIGA-förbundet* avvisar också anmälningsskyldighet, registrering och avgifter i motsvarande ordalag som närmast föregående instanser. Flera framhåller handelns vanligt förekommande ekonomiska problem och att en avgift innebär kostnadsökningar för butikerna, vilket man inte kan kompensera sig för ekonomiskt då detaljhandelspriset på tobak ensidigt bestäms av leverantören. Dessa lönsamhetsförsämringar innebär ökade svårigheter framför allt för de många småföretag som helt eller delvis ägnat sig åt tobaksförsäljning.

Svenska tobaks AB anser att promemorians förutsättande av allmänhetens sociala tryck mot lagöverträdande försäljare onödiggör registrering av handlare. *Umeå* och *Stockholms kommuner* menar också att för tillsyn bör man snarare förlita sig på föräldrar, lärare och allmänhet, och agera efter anmälan från dessa.

Sveriges köpmannaförbund framhåller å sin sida att den eventuella kontroll som anses nödvändig skulle kunna utföras av Konsumentverket i samband med den övriga marknadskontroll som verket ansvarar för.

Övriga kommentarer:

Flera instanser menar att det troligen blir mycket svårt att kontrollera efterlevnaden av åldersgränsen.

Till dem hör *Gävle tingsrätt, Länsrätten i Blekinge län, Länsrätten i Kronobergs län, Norrköpings kommun, Regionåklagarmyndigheten i Malmö* och *Förbundet En rökfri generation*.

Gävle tingsrätt anser vidare att det kan ifrågasättas om den föreslagna ordningen för tillsyn kommer att få önskad effekt, särskilt med hänsyn till det mycket stora antal försäljningsställen för tobak som finns.

Stockholms kommun är tveksam och tror att kontrollen kan komma att innebära att kommunerna binder upp sig i alltför stora administrativa insatser.

Datainspektionen påpekar att om de nya registren bara omfattar personer som har anmält sig till den kommunala nämnden kan det vara tillräckligt att nämnden har licens enligt datalagen för att inrätta och föra registret. Om däremot registren ska inkludera uppgifter om personer som inte har anmält sig eller uppgifter som är känsliga enligt datalagen (t.ex. misstanke om brott mot åldersgränsen vid försäljning) blir de tillståndspliktiga.

Kristinehamns tingsrätt anser att i 14 § bör ordet "säljer" bytas ut mot "avser att sälja" eftersom anmälan om tilltänkt försäljningsverksamhet ska göras senast när verksamheten påbörjas (s.10). Tingsrätten påpekar vidare

att paragrafens innehåll inte helt stämmer överens med vad som sägs under 14 § andra stycket i författningskommentaren (s.38).

Folkhälsoinstitutet framhåller att ett licensieringsmönster efter utländsk modell skulle ge avsevärt förbättrade möjligheter att begränsa tillgängligheten av tobaksvaror.

Konkurrensverket anser att det är oacceptabelt att det i förslaget inte görs någon beräkning av kostnaderna som den nya regleringen kommer att medföra genom anmälningsskyldighet, registerhantering och kontrollåtgärder. Kommunernas möjlighet att i sammanhanget vältra över de okända kostnaderna på enskilda företag tar inte hänsyn till näringslivets berättigade krav på tydliga spelregler, menar *Konkurrensverket*. För att få ett riktigt beslutsunderlag bör det därför genomföras en mål-medelanalys för att utforma tillsynsdelen i promemorians förslag. *Sveriges livsmedelshandlareförbund* instämmer i kravet på en ekonomisk konsekvensanalys.

Svenska restauratörförbundet anser att tillsynskostnaden ska finansieras genom skattemedel. Risker är att den ringa tobaksförsäljningen i hotell- och restaurangnäringen medför att intäkterna inte räcker för att täcka tillsynsavgifterna. Förbundet framhåller att ytterligare utredning bör ske rörande tillsynsavgiften.

Tobaks- och servicehandels riksförbund framhåller att kontrollen av lagens efterlevnad måste finansieras av den tobaksskatt som idag belastar produkterna, och *Sveriges livsmedelshandlarförbund* anser att eventuella nya avgifter måste tas ut i producentledet istället för i detaljhandelsledet. Om avgifter ändå införs måste de vara mycket små och konkurrensneutrala, och de får inte bara bli ytterligare en inkomstkälla för kommunerna.

Sveriges livsmedelshandlareförbund anser vidare, liksom *Sveriges hotell- och restaurangföretagare*, att det vore mer rättvist att ta ut tillsynsavgifter när tillsyn utförs än att ta ut en generell registreringsavgift. En generell skatt skulle drabba även de som sköter sig klanderfritt.

Rädda barnen menar att tillsynsansvaret också måste innebära en informationsskyldighet om lagens innehåll och tillämpning gentemot föräldrar, lärare och andra som arbetar med barn och ungdomar, då det är betydelsefullt att de är väl informerade om sitt anmälningsansvar. *Stockholms kommun* poängterar av samma anledning vikten av information till allmänheten om den nya lagen från *Folkhälsoinstitutet* och kommunerna.

Lärare mot tobak påpekar dock att möjligheten för föräldrar, lärare och skolpersonal att påverka tobakshandlare som inte följer reglerna för åldersgräns, inte ska överskattas, och säger sig ha negativa erfarenheter av sådana försök till påverkan.

Prop. 1995/96:228
Bilaga 1

Ikraftträdande m.m.

Promemorian:

Reglerna om åldersgräns för inköp och införsel av tobaksvaror bör kunna träda i kraft mycket snart efter riksdagens beslut härom. Tillsynsmyndigheterna bör svara för information och uppföljning. Även Folkhälsoinstitutet samt tobaksbranschens och handelns organisationer bör kunna svara för viss information (s.35).

Remissinstanser som tillstyrker:

Förbundet En rökfri generation, Länsstyrelsen i Kopparbergs län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Riksförbundet Hem och skola.

Kommentarer:

Länsrätten i Kronobergs län anser att ikraftträdandebestämmelsen vad gäller prövningstillstånd bör utformas så som är fallet i det stora antalet lagändringar som träder i kraft den 1 maj 1996, d.v.s. att prövningstillstånd krävs i de fall där det första beslutet i ärendet har fattats efter utgången av juni 1996. Första punkten i övergångsbestämmelserna bör därför lyda: Denna lag träder i kraft den 1 juli 1996, men tillämpas, såvitt gäller 26 §, inte i de fall där det första beslutet i ärendet fattats dessförinnan.

Philip Morris ifrågasätter förslaget om krav på prövningstillstånd och är tveksamt till att en ordning införs där en part inte har möjlighet att få sin sak prövad i åtminstone två instanser.

Svenska tobaksbranschföreningen, SAF och *Philip Morris* menar att för handelns del bör inte det föreslagna ikraftträdandedatumet innebära något problem, men förutser större omställningsproblem för kommunerna. De två förra anser att med hänsyn till att den frivilliga åldersgränsen redan tillämpas bör det räcka med att bestämmelserna träder i kraft fr.o.m. årsskiftet 1996/97.

Svenska restauratörförbundet föreslår möjligheten till övergångsregler under en kortare period.

Ytterligare synpunkter på promemorians överväganden och förslag:

Ett antal remissinstanser kommenterar tobaksautomaternas vara eller icke vara i varierande ordalag. Promemorian skriver att försäljning i automat inte ger samma möjligheter att tillämpa en åldersgräns vid tobaksförsäljning, vilket skulle tala för ett förbud mot automater, men att tobaksautomater ofta är placerade i lokaler dit ungdomar inte har tillträde och att ett förbud mot all automatförsäljning av tobaksvaror skulle kunna motverka handelns åtgärder mot stöld och svinn. Därför bör ett förbud mot försäljning till minderåriga i stället gälla oavsett försäljningsform (s.31).

Socialstyrelsen anser att tobaksautomater och den ökade postorderförsäljningen av tobak bör förbjudas eftersom ingen av försäljningsformerna är

möjlig att övervaka. Vad gäller tobaksautomater i livsmedelsbutiker hindrar kassaexpediters arbetssituation dem från att kunna ingripa, och tobaksautomater till vilka minderåriga inte har tillträde underlättar ändå indirekt langning till dem. Automatförsäljningen ökar i vissa andra länder och ett förbud mot automater skulle i Sverige än så länge vara ett mindre ingrepp än vad det kan förväntas bli senare, särskilt efter ett införande av en 18-årsgräns. Socialstyrelsen anser vidare att försäljning av cigaretter styckevis eller i små paket bör förbjudas, då försäljningen främst är avsedd för barn och ungdomar och ofta är en inkörsport till rökning som leder till ett senare beroende. Styckevis försäljning är i princip redan förbjuden genom skattelagstiftningen men bör även införas i tobakslagen.

Folkhälsoinstitutet, Ungdomsstyrelsen, The International Non Governmental Coalition Against Tobacco, Tobakksfritt och Sveriges läkarförbund delar Socialstyrelsens invändningar i stort.

Folkhälsoinstitutet, The International Non Governmental Coalition Against Tobacco, Lärare mot tobak, Sjuksköterskor mot tobak, Hjärt-lungfonden och Cancerfonden tillägger att bestämmelsen om åldersgräns även bör kombineras med skärpta regler för marknadsföring och direktreklam för tobak på säljstället, och *Ungdomsstyrelsen* anser att åldersgränsen bör följas av en översyn vad gäller ovan nämnda företeelser och senare en utvärdering av effekterna.

Konsumentverket, Umeå kommun, TCO, Svenska läkaresällskapet, Läkare mot tobak, VISIR, Förbundet En rökfri generation, Riksförbundet Hem och skola, Tandvård mot tobak, Cancerfonden, Hjärt-lungfonden, Lärare mot tobak, Sjuksköterskor mot tobak, Riksförbundet Hälsofrämjandet och Rädda barnen delar med små variationer Socialstyrelsens uppfattning rörande förbud mot tobaksautomater. *Rädda barnen* kräver dock inte ett totalt förbud mot automater, men anser att hänsynen till barns hälsa bör väga tyngre än handelns stöldförebyggande åtgärder.

TCO anser att automatförsäljning med de restriktioner som beskrivs i förslaget torde innebära att reglernas efterlevnad ska kontrolleras av tillsynsmyndigheterna, vilket är en onödig belastning. *TCO*, liksom *VISIR*, menar dock att tobaksautomater möjligen skulle kunna tillåtas i lokaler dit ungdomar under 18 år inte har tillträde.

VISIR framhåller dessutom som skäl för förbud mot tobaksautomater att de skapar möjligheter till skattefusk och undanhållande av inkomster då försäljningen i automater inte registreras på kvitto.

Svenska läkaresällskapet anser att stöldskyddsargumenten för tobaksautomater bör vägas mot möjligheterna att via automatförsäljning kringgå den föreslagna lagen, eftersom ett av syftena med automater är att öka tillgängligheten. Åsikten delas av *Riksförbundet Hem och skola*, som dessutom påpekar att andra varor med åldersgräns, såsom folköl, inte går att köpa i automat.

Svenska tobaksbranschföreningen, SAF och Philip Morris instämmer i promemorians synpunkter på försäljning genom tobaksautomat, och de två förra framhåller att ett förbud skulle försvåra ansträngningarna att begränsa snatterier.

Svenska tobaks AB anser att det inte finns något skäl att förbjuda auto-

materna med hänvisning till att åldersgränsen bör gälla alla försäljningsformer generellt.

Svenska restauratörförbundet understryker svårigheten att kontrollera inköp från tobaksautomat, och anser att förslagets konsekvens blir att automatförsäljning antingen måste upphöra eller att automaterna måste placeras så att de vid varje tidpunkt kan övervakas, vilket är mycket problematiskt för restauranger med små lokalytor.

Umeå kommun anser att tobakslagen bör utvidgas till att som i alkohollagstiftningen ge möjlighet att totalförbjuda tobaksförsäljning under viss tid, vilket också *Riksförbundet Hem och skola, Lärare mot tobak* och *Sjuksköterskor mot tobak* anser för det fall en näringsidkare systematiskt nonchalerar åldersgränsen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge framhåller vikten av att uppföljning och kontroll av lagens efterlevnad görs när lagen varit i kraft en period. Synpunkten delas av *Läkare mot tobak* som vidare betonar vikten av en omfattande informationsinsats om bakgrund och innebörd av lagförslaget före och i samband med dess införande, inte minst till handeln och kommunerna.

Förbundet En rökfri generation har en motsvarande åsikt och tillägger behovet av en bred informationskampanj riktad dessutom till allmänheten, föräldrar, ungdomar, media och andra opinionsbildare. Liknande åsikter har med små avvikelser *Riksförbundet Hem och skola, Cancerfonden, Svenska restauratörförbundet, Sjuksköterskor mot tobak, Umeå kommun, Riksförbundet Hälsofrämjandet* och *Rädda barnen*.

Cancerfonden och *Sjuksköterskor mot tobak* anser att lagen bör lanseras som en del i ett större åtgärds paket där också strängare regler för direktreklam och uppföljning av den nuvarande tobakslagens regler om bl.a. rökfria miljöer bör ingå. Ett sådant brett åtgärdsprogram skulle motverka eventuella trotsreaktioner från ungdomar, menar *Cancerfonden*. *Riksförbundet Hälsofrämjandet* framhåller särskilt behovet av stärkta informationsinsatser på mödravårdscentraler och menar att informationen under graviditeten för närvarande är mycket dålig.

Länsrätten i Kronobergs län, KIGA-förbundet och *Sveriges köpmannaförbund* anser att i första hand en utvidgad informationsinsats om tobakens skadliga inverknings bör genomföras i syfte att nå ungdomar i riskzonen för tobaksdebut.

Även *Folkhälsoinstitutet* framhåller vikten av stärkt information och föreslår, med anledning av det statsfinansiella läget, införandet av en särskild avgift från tobaksindustrin såsom förekommer i andra länder, t.ex. i USA.

Förbundet En rökfri generation, Lärare mot tobak och *Sjuksköterskor mot tobak* utvecklar tanken och föreslår införande av en hälsovårdsavgift på tobaksvaror att använda till bl.a. förebyggande information, fortbildning av skolpersonal, forskning i tobaksfrågor, och till tobaksskadade.

Rikspolisstyrelsen och *Umeå kommun* framhåller risken av tobaksrökning som inkörsport till tyngre droger.

KIGA-förbundet anser allmänt att om regler fastställs ska det finnas en

mycket allvarlig anledning eller ett starkt behov av regler och samtidigt ingen alternativ åtgärd. Förbud främjar bara ett behov av att övervinna eventuella lagar och förordningar, tror förbundet.

Statens strålskyddsinstitut saknar i promemorians avsnitt om tobakens hälsorisker information om den ökade risk för lungcancer som föreligger för rökare som utsätts för radon. Enligt institutet är det klarlagt att rökning i samband med exponering för radon innebär en närmast multiplikativt ökad risk för att utveckla lungcancer. I Sverige bor var åttonde svensk i en bostad där radonhalten är högre än gränsvärdet för radon i nybyggnad, påpekar institutet.

Prop. 1995/96:228
Bilaga 1

Departementspromemorians lagförslag

Prop. 1995/96:228
Bilaga 2

1.1 Förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581)

Härigenom föreskrivs i fråga om tobakslagen (1993:581)

dels att den nuvarande 12 § och de nuvarande 14–25 §§ skall betecknas 15 § respektive 16–27 §§,

dels att 1 § och de nya 16, 20, 21, 26 och 27 §§ samt rubriken närmast före nuvarande 18 § skall ha följande lydelse,

dels att rubrikerna närmast före nuvarande 12, 15, 18 och 24 §§ skall sättas närmast före de nya 15, 17, 20 och 26 §§,

dels att det i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 12–14 §§ och 28 §, samt närmast före de nya 12 och 28 §§ två nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

På grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak meddelas i denna lag bestämmelser om

- begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen samt på vissa områden utomhus,
- rökfri arbetsmiljö,
- varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror,

- marknadsföring av tobaksvaror samt
- produktkontroll m.m. av tobaksvaror.

Föreslagen lydelse

1 §

På grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak meddelas i denna lag bestämmelser om

- begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen samt på vissa områden utomhus,
- rökfri arbetsmiljö,
- varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror,
- *begränsningar av handeln med och rätten till införsel av tobaksvaror,*
- marknadsföring av tobaksvaror samt
- produktkontroll m.m. av tobaksvaror.

Handel m.m.

12 §

Tobaksvaror får inte säljas eller annars lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Den som lämnar ut tobaksvaror skall förvissa sig om att mottagaren har uppnått nämnda ålder.

Om det finns särskild anledning att anta att tobaksvara är avsedd att tillhandahållas någon som inte har uppnått den ålder som anges i första stycket får varan inte lämnas ut.

13 §

Tobaksvara får föras in till landet endast av den som har fyllt 18 år.

Prop. 1995/96:228
Bilaga 2

14 §

Den som i näringsverksamhet säljer tobaksvara till konsument skall anmäla detta till den nämnd som avses i 20 § andra stycket 2. Anmälan skall göras senast när verksamheten påbörjas.

16 §

Marknadsföringsåtgärd som strider mot 12 § skall vid tillämpningen av marknadsföringslagen (1995:450) anses vara otillbörlig mot konsumenterna.

Marknadsföringsåtgärd som strider mot 15 § skall vid tillämpningen av marknadsföringslagen (1995:450) anses vara otillbörlig mot konsumenterna.

Tillsyn m.m.

20 §

Den centrala tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs utövas av

1. Arbetskyddsstyrelsen när det gäller

a) lokaler och andra utrymmen som avses i 2 § och som är upplåtna enbart för personal, och

b) lokaler och andra utrymmen på vilka 8 § skall tillämpas, samt

2. Socialstyrelsen när det gäller

a) miljöer som avses i 2 § och som inte är upplåtna enbart för personal,

b) lokaler som avses i 4 §,

c) varningstexter m.m. enligt 9–11 §§, och

d) produktkontroll m.m. enligt 15–17 §§.

Den omedelbara tillsynen utövas av

1. Yrkesinspektionen när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka Arbetskyddsstyrelsen har den centrala tillsynen, och

2. den nämnd som fullgör kommunens uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet när det gäller

Den centrala tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs utövas av

1. Arbetskyddsstyrelsen när det gäller

a) lokaler och andra utrymmen som avses i 2 § och som är upplåtna enbart för personal, och

b) lokaler och andra utrymmen på vilka 8 § skall tillämpas, samt

2. Socialstyrelsen när det gäller

a) miljöer som avses i 2 § och som inte är upplåtna enbart för personal,

b) lokaler som avses i 4 §,

c) varningstexter m.m. enligt 9–11 §§,

d) handel m.m. enligt 12 och 14 §§, och

e) produktkontroll m.m. enligt 17–19 §§.

Den omedelbara tillsynen utövas av

1. Yrkesinspektionen när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka Arbetskyddsstyrelsen har den centrala tillsynen, och

2. den nämnd som fullgör kommunens uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet när det gäller

de miljöer och lokaler för vilka
Nuvarande lydelse Socialstyrelsen har den centrala
tillsynen.

Länsstyrelsen utövar inom länet tillsyn enligt andra stycket 2.

de miljöer och lokaler samt den
Förelagden lydelse handel m.m. där Socialstyrelsen har
den centrala tillsynen.

*Kommunen får, enligt de grunder
som beslutas av kommunfullmäk-
tige, ta ut avgift för tillsyn över
efterlevnaden av 12 § av den som i
näringsverksamhet säljer tobaks-
vara till konsument.*

21 §

Socialstyrelsen får meddela de
förelägganden och förbud som be-
hövs för att bestämmelserna i
9–11 §§ och 15–17 §§ eller med
stöd av dem meddelade föreskrifter
skall följas.

En tillsynsmyndighet som anges i
18 § andra och tredje styckena får i
sin tillsynsverksamhet meddela de
förelägganden eller förbud som
behövs för att lagen eller en före-
skrift som har meddelats med stöd
av lagen skall följas.

I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut
vite. Vitet får inte förvandlas.

Socialstyrelsen får meddela de
förelägganden och förbud som be-
hövs för att bestämmelserna i
9–11 §§ och 17–19 §§ eller med
stöd av dem meddelade föreskrifter
skall följas.

En tillsynsmyndighet som anges i
20 § andra och tredje styckena får i
sin tillsynsverksamhet meddela de
förelägganden eller förbud som
behövs för att lagen eller en före-
skrift som har meddelats med stöd
av lagen skall följas.

26 §

Beslut som en i 18 § angiven
nämnd har fattat enligt denna lag
eller enligt en föreskrift som har
meddelats med stöd av lagen får
överklagas hos länsstyrelsen. Läns-
styrelsens beslut får överklagas hos
länsrätten.

Yrkesinspektionens beslut enligt denna lag får överklagas hos Arbetar-
skyddsstyrelsen. Arbetarskyddsstyrelsens beslut får inte överklagas.

Beslut som Socialstyrelsen har
meddelat med stöd av 19 § första
stycket eller 20 § får överklagas hos
länsrätten.

Beslut som en i 20 § angiven
nämnd har fattat enligt denna lag
eller enligt en föreskrift som har
meddelats med stöd av lagen får
överklagas hos länsstyrelsen. Läns-
styrelsens beslut får överklagas till
allmän förvaltningsdomstol.

Beslut som Socialstyrelsen har
meddelat med stöd av 21 § första
stycket eller 22 § får överklagas till
allmän förvaltningsdomstol.

*Prövningstillstånd krävs vid
överklagande till kammarrätten.*

27 §

Beslut om en föreskrift enligt 17 §
eller 22 § andra stycket som en
myndighet har meddelat med

Beslut om en föreskrift enligt 19 §
eller 24 § andra stycket som en
myndighet har meddelat med

stöd av ett bemyndigande får inte överklagas. *Nuvarande lydelse*
stöd av ett bemyndigande får inte överklagas. *Föreslagen lydelse*

Beslut om föreskrifter enligt 9 § som en myndighet har meddelat med stöd av ett bemyndigande får överklagas hos regeringen av tillverkare av tobaksvaror och importörer av tobaksvaror som är avsedda att säljas till konsumenterna inom landet.

Ansvar

28 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 12 § döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att göra anmälan enligt 14 § döms till böter.

Är gärning som avses i första eller andra stycket att anse som ringa, skall inte dömas till straff.

Den som har överträtt ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud skall inte dömas till ansvar enligt denna lag för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1996.

2. Den som vid ikraftträdandet av denna lag i näringsverksamhet säljer tobaksvara till konsument skall senast den 1 oktober 1996 ha gjort sådan anmälan som avses i 14 §.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 och 8 §§ lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §

Frihet från skatt skall under förutsättningar som anges i 1 § medges en resande för import av

1. 200 cigaretter eller 100 cigariller eller 50 cigarrer eller 250 gram röktabak eller en proportionell blandning av dessa tobaksvaror,

2. en liter alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 22 volymprocent eller två liter musserat vin eller alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 15 volymprocent men inte 22 volymprocent,

3. två liter vin med en alkoholhalt som inte överstiger 15 volymprocent,

4. 50 gram parfym,

5. 0,25 liter luktvatten,

6. 500 gram kaffe eller 200 gram kaffeextrakt eller essens,

7. 100 gram te eller 40 gram teextrakt eller essens, och

8. medicin i den mängd som motsvarar den resandes personliga behov.

Frihet från skatt skall inte medges en resande under 17 år för varor som anges i första stycket 1 eller för en resande under 15 år för varor som anges i första stycket 6. Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738).

Frihet från skatt skall inte medges en resande under 15 år för varor som anges i första stycket 6. Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738). *Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 18 år att föra in tobaksvaror i landet finns i 13 § tobakslagen (1993:581).*

Bestämmelser om tullfrihet i fall som anges i denna paragraf finns i artikel 46 i förordning (EEG) nr 918/83.

3 kap.

8 §

För varor som anges i 4 § första stycket 1–3 och 6 § får frihet från tull och annan skatt enligt detta kapitel medges en resande som är bosatt i Sverige endast om inresan sker med luftfartyg i yrkesmässig trafik eller om utlandsvistelsen varat mer än 24 timmar eller om varorna beskattats i Finland eller Norge.

Även i andra fall får dock tull- och skattefrihet medges en resande som är bosatt i Sverige och som fyllt 15 år för 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram andra tobaksvaror.

Även i andra fall får dock tull- och skattefrihet medges en resande som är bosatt i Sverige och som fyllt 18 år för 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram andra tobaksvaror.

¹Denna lag träder i kraft den 1 juli 1996.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

För resande som är bosatt i annat land än Sverige, eller är bosatt i Sverige och där inresan sker med luftfartyg i yrkesmässig trafik eller utlandsvistelsen har varat längre än 24 timmar eller där varorna beskattats i annat land som är medlem i Europeiska unionen,

skall skatt enligt 1 § inte tas ut till den del införseln uppgår till högst följande kvantiteter

1. 1 liter spritdryck eller 3 liter starkvin,
2. 5 liter vin,
3. 15 liter starköl,
4. 300 cigaretter eller 150 cigariller eller 75 cigarrer eller 400 gram röktobak.

I fråga om tobaksvara gäller skattefriheten endast om resanden fyllt 15 år. För sådan vara skall skatt, oavsett vad som anges i första stycket, inte tas ut för tobaksvaror till de del införseln uppgår till högst 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram röktobak.

Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:000).

För tobaksvara skall skatt, oavsett vad som anges i första stycket, inte tas ut till den del införseln uppgår till högst 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram röktobak.

Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738). *Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 18 år att föra in tobaksvaror i landet finns i 13 § tobakslagen (1993:581).*

Vad som enligt denna paragraf gäller för resande som är bosatt i Sverige skall även gälla den som utför arbete på det fartyg eller luftfartyg som inresan sker med, även om denne är bosatt i annat land.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1996.

Prop. 1995/96:228
Bilaga 2

1.1 Förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581)

Härigenom föreskrivs i fråga om tobakslagen (1993:581)¹

dels att den nuvarande 12 § och de nuvarande 14-25 §§ skall betecknas 14 § respektive 15-26 §§,

dels att 1 § och de nya 15, 19, 20, 25 och 26 §§ samt rubriken närmast före nuvarande 18 § skall ha följande lydelse,

dels att rubrikerna närmast före nuvarande 12, 15, 18 och 24 §§ skall sättas närmast före de nya 14, 16, 19 och 25 §§,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 12-13 §§ och 27 §, samt närmast före de nya 12 och 27 §§ två nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

På grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak meddelas i denna lag bestämmelser om

- begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen samt på vissa områden utomhus,
- rökfri arbetsmiljö,
- varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror,

- marknadsföring av tobaksvaror samt
- produktkontroll m.m. av tobaksvaror.

På grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak meddelas i denna lag bestämmelser om

- begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen samt på vissa områden utomhus,
- rökfri arbetsmiljö,
- varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror,
- *begränsningar av handeln med och rätten till införsel av tobaksvaror,*

- marknadsföring av tobaksvaror samt
- produktkontroll m.m. av tobaksvaror.

Handel m.m.

12 §

Tobaksvaror får inte säljas eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Den som lämnar ut tobaksvaror skall förvissa sig om att mottagaren har uppnått nämnda ålder.

¹ Senaste lydelse av förutvarande 12 § prop. 1995/96:160.
15 § 1994:98.

² Senaste lydelse 1994:98.

Om det finns särskild anledning att anta att en tobaksvara är avsedd att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år får varan inte lämnas ut.

13 §

Tobaksvara får föras in i landet endast av den som har fyllt 18 år.

Lydelse enligt prop. 1995/96:160

14 § En marknadsföringsåtgärd som strider mot 12 § skall vid tillämpningen av 4, 14 och 19 §§ marknadsföringslagen (1995:450) anses vara otillbörlig mot konsumenterna. En marknadsföringsåtgärd som strider mot 12 § första stycket andra och tredje meningen kan medföra marknadsstörningsavgift enligt bestämmelserna i 22–28 §§ marknadsföringslagen.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 § En marknadsföringsåtgärd som strider mot 14 § skall vid tillämpningen av 4, 14 och 19 §§ marknadsföringslagen (1995:450) anses vara otillbörlig mot konsumenterna. En marknadsföringsåtgärd som strider mot 14 § första stycket andra och tredje meningen kan medföra marknadsstörningsavgift enligt bestämmelserna i 22–28 §§ marknadsföringslagen.

Föreslagen lydelse

Tillsyn m.m.

19 §³

Den centrala tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs utövas av

1. Arbetarskyddsstyrelsen när det gäller

a) lokaler och andra utrymmen som avses i 2 § och som är upplåtna enbart för personal, och

b) lokaler och andra utrymmen på vilka 8 § skall tillämpas, samt

2. Socialstyrelsen när det gäller

a) miljöer som avses i 2 § och som inte är upplåtna enbart för personal,

b) lokaler som avses i 4 §,

c) varningstexter m.m. enligt 9–11 §§, och

d) produktkontroll m.m. enligt 15–17 §§.

Den centrala tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs utövas av

1. Arbetarskyddsstyrelsen när det gäller

a) lokaler och andra utrymmen som avses i 2 § och som är upplåtna enbart för personal, och

b) lokaler och andra utrymmen på vilka 8 § skall tillämpas, samt

2. Socialstyrelsen när det gäller

a) miljöer som avses i 2 § och som inte är upplåtna enbart för personal,

b) lokaler som avses i 4 §,

c) varningstexter m.m. enligt 9–11 §§,

d) handel m.m. enligt

12 §, och

³ Senaste lydelse 1994:98.

e) produktkontroll m.m. enligt

Nuvarande lydelse

Den omedelbara tillsynen utövas av

1. Yrkesinspektionen när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka Arbetarskyddsstyrelsen har den centrala tillsynen, och

2. den nämnd som fullgör kommunens uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet när det gäller de miljöer och lokaler för vilka Socialstyrelsen har den centrala tillsynen.

Länsstyrelsen utövar inom länet tillsyn enligt andra stycket 2.

~~16–18 §§~~
Förelägganden

Den omedelbara tillsynen utövas av

1. Yrkesinspektionen när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka Arbetarskyddsstyrelsen har den centrala tillsynen, och

2. den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer när det gäller de miljöer och lokaler och den handel m.m. där Socialstyrelsen har den centrala tillsynen.

Länsstyrelsen utövar inom länet tillsyn enligt andra stycket 2.

20 §

Socialstyrelsen får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att bestämmelserna i 9–11 §§ och 15–17 §§ eller med stöd av dem meddelade föreskrifter skall följas.

En tillsynsmyndighet som anges i 18 § andra och tredje styckena får i sin tillsynsverksamhet meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att lagen eller en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen skall följas.

I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut vite. Vitet får inte förvandlas.

Socialstyrelsen får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att bestämmelserna i 9–11 §§ och 16–18 §§ eller med stöd av dem meddelade föreskrifter skall följas.

En tillsynsmyndighet som anges i 19 § andra och tredje styckena får i sin tillsynsverksamhet meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att lagen eller en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen skall följas.

25 §

Beslut som en i 18 § angiven nämnd har fattat enligt denna lag eller enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos länsrätten.

Yrkesinspektionens beslut enligt denna lag får överklagas hos Arbetarskyddsstyrelsen. Arbetarskyddsstyrelsens beslut får inte överklagas.

Beslut som Socialstyrelsen har meddelat med stöd av 19 § första stycket eller 20 § får överklagas hos länsrätten.

Beslut som en i 19 § angiven nämnd har fattat enligt denna lag eller enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut som Socialstyrelsen har meddelat med stöd av 20 § första stycket eller 21 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

26 §

Beslut om en föreskrift enligt 17 §

Beslut om en föreskrift enligt 18 §

eller 22 § andra stycket som en myndighet har meddelat med stöd av ett bemyndigande får inte överklagas.

eller 23 § andra stycket som en myndighet har meddelat med stöd av ett bemyndigande får inte överklagas.

Beslut om föreskrifter enligt 9 § som en myndighet har meddelat med stöd av ett bemyndigande får överklagas hos regeringen av tillverkare av tobaksvaror och importörer av tobaksvaror som är avsedda att säljas till konsumenter inom landet.

Ansvar

27 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 12 § döms för olovlig tobaksförsäljning till böter eller fängelse i högst sex månader.

Ar gärningen att anse som ringa döms inte till ansvar.

Den som har överträtt ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud skall inte dömas till ansvar enligt denna lag för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997, men tillämpas, såvitt gäller 25 § fjärde stycket, inte i de fall där det första beslutet i ärendet fattats dessförinnan.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4, 7 och 8 §§ lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §

Frihet från skatt skall under förutsättningar som anges i 1 § medges en resande för import av

1. 200 cigaretter eller 100 cigariller eller 50 cigarrer eller 250 gram röktobak eller en proportionell blandning av dessa tobaksvaror,
2. en liter alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 22 volymprocent eller två liter musserat vin eller alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 15 volymprocent men inte 22 volymprocent,
3. två liter vin med en alkoholhalt som inte överstiger 15 volymprocent,
4. 50 gram parfym,
5. 0,25 liter luktvatten,
6. 500 gram kaffe eller 200 gram kaffeextrakt eller essens,
7. 100 gram te eller 40 gram teextrakt eller essens, och
8. medicin i den mängd som motsvarar den resandes personliga behov.

Frihet från skatt skall inte medges en resande under 17 år för varor som anges i första stycket 1 eller för en resande under 15 år för varor som anges i första stycket 6. Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738).

Frihet från skatt skall inte medges en resande under 15 år för varor som anges i första stycket 6. Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738). *Bestämmelser om förbud för den som inte fyllt 18 år att föra in tobaksvaror i landet finns i 13 § tobakslagen (1993:581).*

Bestämmelser om tullfrihet i fall som anges i denna paragraf finns i artikel 46 i förordning (EEG) nr 918/83.

7 §

Frihet från tull och annan skatt får enligt detta kapitel medges besättningsman som utför arbete på fartyg eller luftfartyg som kommer från tredje land endast i fall som avses i 2 och 3 §§ samt för 100 cigaretter eller 20 cigarrer eller 20 cigariller eller 100 gram röktobak eller en proportionell blandning av dessa tobaksvaror.

Frihet från tull och annan skatt får enligt detta kapitel medges besättningsman som utför arbete på fartyg eller luftfartyg som kommer från tredje land endast i fall som avses i 2 och 3 §§ samt för 100 cigaretter eller 20 cigarrer eller 20 cigariller eller 100 gram röktobak eller en proportionell blandning av dessa tobaksvaror. *Bestämmelser om förbud för den som inte fyllt 18 år att föra in tobaksvaror i landet finns i 13 § tobakslagen (1993:581).*

Begränsningen av rätten till frihet från tull och skatt enligt första stycket gäller inte om besättningsmannen

1. inför varorna i samband med att han slutar sin anställning hos rederiet eller flygföretaget eller hos annan som driver rörelse ombord, eller

Prop. 1995/96:228
Bilaga 3

2. gör ett uppehåll i tjänstgöringen ombord för semester eller annan ledighet och ledigheten avses vara minst 15 dagar, eller

3. är bosatt i Sverige och har vistats utomlands minst 15 dagar.

Begränsningen av rätten till frihet från tull och skatt enligt första stycket gäller endast personal som utför arbete som sammanhänger med transportmedlets gång eller med betjäningen ombord. Till betjäning ombord på transportmedlet hänförs förutom sedvanliga tjänster som servering, upppassning och städning även sådana tjänster som lämnas av frisörer, butikspersonal, underhållningsartister och andra jämförbara personalgrupper.

8 §

För varor som anges i 4 § första stycket 1–3 och 6 § får frihet från tull och annan skatt enligt detta kapitel medges en resande som är bosatt i Sverige endast om inresan sker med luftfartyg i yrkesmässig trafik eller om utlandsvistelsen varat mer än 24 timmar eller om varorna beskattats i Finland eller Norge.

Även i andra fall får dock tull- och skattefrihet medges en resande som är bosatt i Sverige och som fyllt 15 år för 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram andra tobaksvaror.

Även i andra fall får dock tull- och skattefrihet medges en resande som är bosatt i Sverige och som fyllt 18 år för 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram andra tobaksvaror.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

För resande som är bosatt i annat land än Sverige, eller är bosatt i Sverige och där inresan sker med luftfartyg i yrkesmässig trafik eller utlandsvistelsen har varat längre än 24 timmar eller där varorna beskattats i annat land som är medlem i Europeiska unionen, skall skatt enligt 1 § inte tas ut till den del införseln uppgår till högst följande kvantiteter

1. 1 liter spritdryck eller 3 liter starkvin,
2. 5 liter vin,
3. 15 liter starköl,
4. 300 cigaretter eller 150 cigariller eller 75 cigarrer eller 400 gram röktnobak.

I fråga om tobaksvara gäller skattefriheten endast om resanden fyllt 15 år. För sådan vara skall skatt, oavsett vad som anges i första stycket, inte tas ut för tobaksvaror till den del införseln uppgår till högst 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram röktnobak.

Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738).

För tobaksvara skall skatt, oavsett vad som anges i första stycket, inte tas ut till den del införseln uppgår till högst 40 cigaretter eller 20 cigarrer eller cigariller eller 100 gram röktnobak.

Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 2 § alkohollagen (1994:1738). *Bestämmelser om förbud för den som inte fyllt 18 år att föra in tobaksvaror i landet finns i 13 § tobakslagen (1993:581).*

Vad som enligt denna paragraf gäller för resande som är bosatt i Sverige skall även gälla den som utför arbete på det fartyg eller luftfartyg som inresan sker med, även om denne är bosatt i annat land.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997.

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:000) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1996:000) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 1995/96:166

Föreslagen lydelse

3 §

Lagen är tillämplig endast beträffande följande varor:

1. krigsmateriel som avses i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, och produkter som avses i lagen (1991:341) om strategiska produkter,

2. varor som skall beskattas enligt lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen,

3. narkotika som avses i narkotikastrafflagen (1968:64),

4. vapen och ammunition som avses i vapenlagen (1996:67),

5. injektionssprutor och kanyler,

6. dopningsmedel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,

7. springstiletter, springknivar, knogjärn, kaststjärnor, riv- eller nithandskar, batonger, karatepinnar, blydagg, spikklubbor och liknande,

8. kulturföremål som avses i 5 kap. 4–6 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,

9. hundar och katter för annat ändamål än handel,

10. spritdrycker, vin och starköl enligt alkohollagen (1994:1738),

11. nötkreatur, svin, får, getter, fjäderfän, fisk och reptiler,

12. andra djur än sådana som anges ovan och produkter av djur, om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer, att djuret eller djurprodukten på annat sätt utgör en allvarlig hälsorisk för människor *Lydelse enligt prop. 1995/96:166*

Lagen är tillämplig endast beträffande följande varor:

1. krigsmateriel som avses i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, och produkter som avses i lagen (1991:341) om strategiska produkter,

2. varor som skall beskattas enligt lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen,

3. narkotika som avses i narkotikastrafflagen (1968:64),

4. vapen och ammunition som avses i vapenlagen (1996:67),

5. injektionssprutor och kanyler,

6. dopningsmedel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,

7. springstiletter, springknivar, knogjärn, kaststjärnor, riv- eller nithandskar, batonger, karatepinnar, blydagg, spikklubbor och liknande,

8. kulturföremål som avses i 5 kap. 4–6 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,

9. hundar och katter för annat ändamål än handel,

10. spritdrycker, vin och starköl enligt alkohollagen (1994:1738) och tobaksvaror i de fall som avses i 13 § tobakslagen (1993:581),

11. nötkreatur, svin, får, getter, fjäderfän, fisk och reptiler,

12. andra djur än sådana som anges ovan och produkter av djur, om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer, att djuret eller djurprodukten på annat sätt utgör en allvarlig hälsorisk för människor *Föreslagen lydelse* eller djur, att medföljande doku-

Prop. 1995/96:228
Bilaga 3

eller djur, att medföljande dokument är ofullständiga eller felaktiga, att erforderliga dokument saknas eller att de villkor som i övrigt gäller för införseln inte är uppfyllda.

ment är ofullständiga eller felaktiga, att erforderliga dokument saknas eller att de villkor som i övrigt gäller för införseln inte är uppfyllda.

Prop. 1995/96:228
Bilaga 3

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1996-05-15

Närvarande: f.d. regeringsrådet Åke Bouvin, regeringsrådet Anders Swartling, justitierådet Bengt Lambe.

Enligt en lagrådsremiss den 9 maj 1996 (Socialdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

- 1.lag om ändring i tobakslagen (1993:581),
- 2.lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.,
- 3.lag om ändring i lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen,
- 4.lag om ändring i lagen (1996:000) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Christian Groth.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Lag om ändring i tobakslagen (1993:581)

12 §

Frågan hur tobaksförsäljning genom automat skall regleras har uppmärksamats under förarbetena till lagrådsremissen. I departementspromemorian Ds 1995:66 övervägdes om denna försäljningsform borde helt förbjudas. Tanken på ett sådant förbud avvisades dock med hänsyn dels till att automaterna inte sällan är placerade så att de kan övervakas av personal eller inte är tillgängliga för underåriga, dels till att detaljhandeln kan ha behov av att utnyttja automater för att motverka stöld och svinn. Däremot förordades att det föreslagna förbudet mot försäljning till underåriga skulle gälla oavsett försäljningsform. Flera remissinstanser uttalade sig ändå för ett totalförbud mot automatförsäljning – och några också för ett förbud mot postorderförsäljning – men regeringen har i lagrådsremissen intagit samma ståndpunkt som redovisades i promemorian.

I enlighet med denna ståndpunkt innehåller det remitterade lagförslaget inte något uttryckligt förbud mot några särskilda försäljningsformer. I stället har i 12 § första stycket tagits in ett generellt förbud mot att i näringsverksamhet sälja eller på annat sätt lämna ut tobaksvaror till den som inte har fyllt 18 år. Detta förbud har dessutom i samma stycke kompletterats med en regel som kräver att den som "lämnar ut" tobaksvaror skall förvissa sig om att mottagaren har uppnått nämnda ålder. Sedd för sig kunde denna regel uppfattas så att den omfattar endast försäljning över disk. Med hänsyn till formuleringen av den generella förbudsregeln i samma stycke – tobaksvaror får inte "säljas eller på annat sätt lämnas ut" till underårig – torde det dock stå klart att även den kompletterande regeln är generell i den meningen att den omfattar alla försäljningsformer. Sammantagna synes bestämmelserna i 12 § första stycket därför innebära att en försäljning av tobaksvaror i näringsverksamhet är tillåten endast om

den genomförs på ett sådant sätt att säljaren kan kontrollera köparens ålder. I fråga om automatförsäljning skulle konsekvensen bli att en sådan försäljning är tillåten bara när automaten är uppställd antingen i en lokal till vilken underåriga inte har tillräde eller på ett sådant sätt att den kontinuerligt kan bevakas – och också faktiskt bevakas – av säljarens personal. Beträffande postorderförsäljning förefaller det tveksamt om försäljning i denna form överhuvudtaget kan anordnas så att den uppfyller de i lagen uppställda kraven.

Det nu angivna resultatet synes i och för sig överensstämma med vad som åsyftas i lagrådsremissen (avsnitt 5.3 i remissen och s. 31 i Ds 1995:66). Enligt Lagrådets mening kan det dock ifrågasättas om man inte skulle ha vunnit i klarhet genom att ställa upp ett uttryckligt förbud mot försäljning som sker på ett sådant sätt att den inte uppfyller vissa angivna minimikrav beträffande tillsyn och övervakning. Den valda tekniken, som för övrigt nära överensstämmer med den som använts vid utformningen av försäljningsförbudet i 3 kap. 8 § alkohollagen (1994:1738), får dock anses godtagbar.

27 §

Den föreslagna ansvarsbestämmelsen i 27 § upptar ett stadgande om straff för den som bryter mot förbudet att sälja eller på annat sätt lämna ut tobaksvaror till den som ej fyllt 18 år. Däremot saknas straffbestämmelse för den som överträder importförbudet i 13 §. I författningskommentaren påpekas att överträdelse av importförbud bestraffas enligt varusmuggningslagen. Enligt Lagrådets mening bör i 27 § intas en erinran härom (jfr 10 kap. 10 § alkohollagen).

Lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

3 kap. 7 §

I första stycket föreslås som en andra mening en särregel i anslutning till importförbudet i 13 § tobakslagen. Med hänsyn till de hänvisningar som i andra och tredje styckena görs till första stycket synes mest följdriktigt att lagtexten redigeras på det sättet att hänvisningarna som ej omfattar andra meningens får kvarstå oförändrade när det gäller första stycket och att den föreslagna andra meningens får bli ett eget stycke.

Lag om ändring i lagen (1996:000) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen

3 §

Paragrafens uppräkningsav varor som omfattas av lagen föreslås kompletterad med "tobaksvaror i de fall som avses i 13 § tobakslagen (1993:581)". Såsom Lagrådet uppfattat syftet med detta tillägg skulle en mer adekvat formulering vara "tobaksvaror vid kontroll av åldersgränsen i 13 § tobakslagen (1993:581)".

Lagrådet lämnar övriga förslag utan erinran.

Socialdepartementet

Prop. 1995/96:228

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 maj 1996

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Freivalds, Wallström, Tham, Åsbrink, Schori, Blomberg, Andersson, Winberg, Uusmann, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Östros, Messing

Föredragande: statsrådet Wallström

Regeringen beslutar proposition 1995/96:228 Åldersgräns vid tobaksköp.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Lag om ändring i tobakslagen (1993:581)	16, 17, 18 och 23 §§	
Lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.		L0169 377L0138 383L0181 392L0012
Lag om ändring i lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen		392R0012
Lag om ändring i lagen (1996:000) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen		157E (Romfördraget) 394R2281 392L0109 393L0046 390R3677 391L0477 393L0015 393L0007 390L0425 m.fl.